

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kasvatusteaduste õppekava

Maris Luhamets

SÕIMELASTE KOHANEMIST MÕJUTAVAD TEGURID NING LAPSEVANEMA JA
LAPSEHOIDJA VAHELINE USALDUS LAPSEVANEMATE JA LAPSEHOIDJATE
HINNANGUIL TARTU MUNITSIPAALLASTEHOIDUDE NÄITEL

Magistritöö

Juhendajad: Airi Niilo
Kristiina Treial, MSc

Läbiv pealkiri: Sõimelaste kohanemine, lastehoid, usaldus

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Airi Niilo

.....

(allkiri ja kuupäev)

Juhendaja: Kristiina Treial, MSc

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Kristi Kõiv, PhD

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Resümee

Sõimelaste kohanemist mõjutavad tegurid ning lapsevanema ja lapsehoidja vaheline usaldus lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnanguil Tartu munitsipaallastehoidude näitel

Väikelapse esmane kohanemine hoiuga kujutab endast uute eakaaslaste, täiskasvanute ja keskkonnaga harjumist ning sellega edukalt toimetulek võib ennustada hilisemat edukust koolis. Töö eesmärgiks oli Tartu munitsipaallastehoidude näitel välja selgitada millised tegurid mõjutavad lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnanguil sõimelaste kohanemist ning leida seoseid lapsevanema ja lapsehoidja vahelise usalduse ning sõimelaste kohanemise vahel. Hinnangute saamiseks sõimelaste kohanemist mõjutavate tegurite ning lapsevanema ja lapsehoidja vahelise usalduse kohta viidi neljas Tartu linna munitsipaallastehoidus läbi uurimus kasutades ankeetküsitlust. Uurimuses osales 39 lapsevanemat ning seitse lapsehoidjat.

Käesoleva töö uurimistulemustest selgus, et poisid ilmutavad kohanemisperioodil üles tüdrukutest madalamat stressi ja frustratsiooni taluvuse taset ning muutustel väikelapse elus kohanemise ajal ja sellele eelneval ajal on negatiivne mõju kohanemise edukusele. Tulemused näitasid, et lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangud peamiste kohanemist toetavate ja takistavate tegurite osas erinevad nagu ka hinnangud väikelaste kohanemisele kohanemise edukuse skaalal. Antud uurimistöös leidis kinnitust ka fakt, et väikelaste kohanemise edukuse ning lapsehoidja usalduse vahel on positiivne seos.

Märksõnad: sõimelaste kohanemine, lastehoid, usaldus

Factors influencing toddler's adjustment to daycare and parent-child minder trust as assessed by parents and child minders based on the city of Tartu municipal daycares as an example

Abstract

Toddler's first adjustment experience involves adjusting to new peers, adults and environment, being successful at adjusting on the other hand has been linked to later school success. The aim of this thesis was to study how parents and child minders assess the factors influencing the process of adjustment for children aged one and a half to three years attending municipal daycares and to determine if estimated trust between parents and child minders correlates with their assessments on adjustment. The study was conducted in several municipal daycares of Tartu, questionnaires were used to obtain assessments of 39 parents and seven child minders.

The results indicate that boys showed lower levels of stress and frustration during adjustment than girls did, changes in the continuity of a child's life during adjustment had negative effect on successful adjustment. Parents and child minders evaluations of the main supportive and hindering factors of toddler's adjustment were different from each other as were the evaluations on the adjustment success scale. Finally, positive correlations between assessments on toddler's adjustment and mutual trust between parents and childminders was found.

Keywords: toddler's adaptation, daycare, trust

Sisukord

Resümee	2
Abstract	3
Sisukord.....	4
Sissejuhatus	5
Töös kasutatavad põhimõisted	7
Lastehoiuga kohanemist mõjutavad tegurid	8
Lastehoiuga kohanemise toetamine ning hindamine	12
Lapsevanema ja lapsehoidja vaheline usaldussuhe	14
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused.....	16
Metoodika.....	17
Valim.....	17
Protseduur.....	18
Mõõtevahendid.....	20
Lapsehoidja ankeet.....	21
Lapsevanema ankeet.....	22
Andmeanalüüs.....	24
Tulemused	25
Arutelu.....	32
Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus	35
Tänuõnad	36
Autorsuse kinnitus.....	36
Kasutatud kirjandus.....	37
Lisa 1. Lapsehoidja ankeet	
Lisa 2. Lapsevanema ankeet	

Sissejuhatus

Lastehoid ja lasteaed on enamiku väikelaste esmaseks ajaliselt pikemaks kokkupuuteks uute eakaaslaste, täiskasvanute ning struktureeritud keskkonnaga ning selles uues keskkonnas kohanemine võib väikelapse jaoks olla raske ja stressirikas (Ahnert, Gunnar, Lamb, & Barthel, 2004). Kuna kohanemise edukuse ja hilisema akadeemilise edukuse vahel on leitud positiivne seos (Hamre & Pianta, 2001; Vandell, Belsky, Burchinal, Steinberg, & Vandergrift, 2010; Gialamas, Mittinty, Sawyer, Zubrick, & Lynch, 2014), on oluline uurida väikelaste kohanemisprotsessi lastehoius/lasteaias.

Psühholoogilisest vaatepunktist lähtudes on väikelapsed mittevanelmliku hoiu ja hoidjatega kohanedes samal ajal ka oma mina kujunemise protsessi alguses (Lally, 1995), samuti ei mõista alla 2-aastased lapsed veel täiel määral ülemineku situatsiooni ning samaaegselt lahusoleku hirmuga vastamisi seistes, kogevad nad kohanemisel rohkem raskusi kui vanemad lapsed (Bang, 2014). Selline lahusolek esmasest hooldajast, kelleks tavaliselt on lapsevanem, võib väikelapse panna ennast tundma isoleerituna, ebakindlana ja hirmununa (Balaban, 2006) ning seetõttu on väikelapse vaimse stabiilsuse tagamiseks oluline hoolivate ja usaldusväärsete täiskasvanute tugi.

Ökoloogilise inimarengu mudeli vaadete kohaselt leiab lapse areng aset erinevates sotsiaalsetes keskkondades, mis üksteist vastastikku mõjutavad ning kujundavad (Bronfenbrenner, 1979). Sellest lähtuvalt peaks väikelaste kohanemist uurides arvesse võtma nii lapse, perekonna kui ka lastehoiu karakteristikuid. Vaatamata temaatika olulisusele on vähesed empiirilised uurimused (Loeb, Bridges, Bassok, Fuller, & Rumberger, 2007; Undheim & Drugli, 2012; Drugli & Undheim, 2012) käsitlenud väikelapse kohanemist erinevate huvigruppide vaatevinklist. Eelnevale toetudes ja lähtudes eesmärgist sõimelaste kohanemisprotsessi paremini mõista, on käesolevas magistritöös lapse kohanemise kohta informatsiooni andjatena kaasatud nii lapsevanemad kui ka lapsehoidjad.

Teadlaste huvi väikelapse kohanemise vastu lastehoius ja lasteaias tõestavad arvukad uurimused välismaal (Ahnert et al., 2004; Lam & Pollard, 2006; Datler, Ereky-Stevens, Hover-Reisner, & Malmberg, 2012; Drugli & Undheim, 2012), samas pole aga tänase päevani

lõplikult ja üheselt vastata suudetud küsimusele kas ja kuidas mittevanelik lastehoid lapsi mõjutab (Shpancer, 2006). Eestis on erinevas vanuses väikelaste kohanemist lastehoius ja lasteaias küll uuritud, aga sõimelaste kohanemist lastehoiu ja lasteaia kontekstis, mis kaasaks ka lapsevanemate ning lapsehoidjate/õpetajate hinnanguid, on väga vähe (Martin, 2010; Leola, 2015). Huvipakkuv on see temaatika nii töö autorile kui ka enamikule lapsevanematest, kes teatud ajahetkel tööle tagasi pöördudes seisavad silmitsi olukorraga, kus oma laps tuleb usaldada lapsehoidjate või õpetajate hoole alla. Eelnevale tuginedes võib väita, et antud temaatika on meie ühiskonnas jätkuvalt aktuaalne ja oluline ning väärib edasist uurimist.

Lapsevanema ja lapsehoidja vaheline suhe on lastehoius käivate laste kompleksse keskkonna üks olulisematest dimensioonidest ning selle suhte kvaliteet mõjutab otseselt väikelapse kohanemist hoiuga (Shpancer, 1999). Suhete üles ehitamine nagu ka kohanemine on dünaamiline protsess, mis nõuab aega, kannatlikkust, paindlikkust ja pühendumust (Recchia, 2012). Selleks, et koostöö mõlema täiskasvanud osapoole vahel sujuks on aga vaja usalduslikku suhet. Varasemad uurimused välismaal on laialdasemalt uurinud õpetaja ja lapsevanema usalduslikku suhet põhihariduse kontekstis (Adams & Christenson, 2000; Fantuzzo, Tighe, & Childs, 2000), lasteaias on uurimusi selles valdkonnas aga väga vähe (Kikas et al., 2011; Kikas, Lerkkanen, Pakarinen, & Poikonen, 2016). Eestis on küll bakalaureuse ja magistr tööde raames uuritud lapsevanema ja õpetaja vahelist usaldust lasteaia kontekstis, lastehoius aga samal teemal uurimusi läbi pole viidud.

Käesolevas töös selgitatakse kasutatavaid põhimõisteid, antakse varasemate uurimuste põhjal teoreetiline ülevaade laste kohanemist enim mõjutavatest teguritest ja kohanemise hindamisest ning käsitletakse kohanemise toetamist, mis on ühtlasi eduka kohanemise aluseks. Samuti antakse ülevaade lapsevanema ja lapsehoidja vahelise suhte olulisusest kohanemisprotsessis, käsitletakse kahepoolse usaldusliku suhte eeldusi ja olemust, usaldust mõjutavaid tegureid ning võimaliku usaldamatuse põhjuseid. Sissejuhatuse osa lõppeb uurimuse eesmärkide ja hüpoteeside püstitamisega.

Töö empiirilises osas kirjeldatakse lapsevanemate ja lapsehoidjate seas läbiviidud uurimuse metoodikat, valimit, andmete kogumise instrumente, protseduuri ning andmete analüüsimeetodit. Tulemuste osas tuuakse välja saadud tulemused, mida arutelu osas tõlgendatakse uurimuses püstitatud hüpoteeside valguses ning seostatakse teoreetilises ülevaates esitatud seisukohtadega.

Töös kasutatavad põhimõisted

Calhoun & Acocella (1990) annavad kohanemisele (*adaptation*) laiema üldisema tähenduse ning defineerivad seda kui kehtvat interaktsiooni enda, teiste inimeste ja ümbritseva maailmaga. Samas märgivad Lam ja Pollard (2006), et mõisted kohandamine (*adjustment*) ja kohanemine (*adaptation*) omavad paljudes ühest etapist teise ülemineku (*transition*) uurimustes sama tähendust ning neid termineid kasutatakse laste ülemineku protsessi ja saavutuste kirjeldamiseks. Lam ja Pollard (2006) kirjeldavad kohanemist kui protsessi, mis viitab indiviidile iseloomulikele viisidele hakkama saada nõudmistega keskkonnas, kuhu ta on asetatud või määratud. Kuna kohanemist lastehoiuga ei saa vaadata eraldiseisvana, vaid ühe osana üleminekust kodust hoidu, siis kasutatakse antud töö kontekstis just viimast definitsiooni.

Koolieelse lasteasutuse seaduse (KELA) (2015) järgi jagunevad koolieelsed lasteasutused Eestis munitsipaal- ja eralasteaedadeks, mille üheks liigiks laste vanust ja erivajadusi arvestades on lastesõim, mis on mõeldud pooleteise kuni kolme aastastele lastele. Lastesõimes käivat kuni kolme aastast last nimetatakse sõimelapseks. Antud töös käsitletakse sõimelapse sünonüümina ka terminit väikelaps (*toddler*), kes Eesti õigekeelsussõnaraamatu ÕS (2013) kohaselt on samuti kuni kolme aastane laps.

Munitsipaallastehoid on munitsipaallasteaia poolt pakutav lapsehoiuteenus, mille osutamise tagavad selleks spetsiaalse ettevalmistuse saanud kutsetunnistust omavad lapsehoidjad (Tartu linna kodulehekülg s.a.). Riigikontrolli aruande „Lasteaiakohtade kättesaadavus valdades ja linnades“ (2015) kohaselt ei ole lapsehoiuteenus haridusteenus, vaid sotsiaalteenus, mille eesmärgiks on toetada lapse vanema või hooldaja toimetulekut ja töötamist ning selle osutamise ajal tagab lapse hooldamise, arendamise ja turvalisuse teenuse osutaja.

Lapsehoidja (*babysitter, child minder*) on lapsehoiuteenuse osutaja, kes on omandanud tööks vajalikud teadmised ja oskused laste hooldamiseks ning arengu toetamiseks, eesmärgiga aidata kaasa väikelapse intellektuaalsele, sotsiaal-emotsionaalsele ja füüsilisele arengule (Kutsestandard, lapsehoidja IV tase, 2011).

On oluline rõhutada, et lastehoius töötava lapsehoidja ning lasteaia töötava õpetaja kvalifikatsiooninõuded on erinevad. KELA (2015) järgi on lasteaia õpetajad pedagoogid, kes vastavalt haridusministri „Koolieelse lasteasutuse pedagoogide kvalifikatsiooninõuded“ (2002) määrusele peavad omama kõrgharidust ja pedagoogilisi kompetentse. Lapsehoidja on vähemalt 18-aastane isik, kellele on lapsehoidja eriala riikliku õppekava täies mahus läbimisel omistatud lapsehoidja kutse (Lapsehoidja eriala riiklik õppekava, 2008).

Lapsevanemate usaldus õpetaja suhtes ehitatakse üles läbi lapsevanema ja õpetaja interaktsiooni ning sõltub seetõttu nii iga õpetaja karakteristikutest ja käitumisest koostöö situatsioonides kui ka lapsevanema enda karakteristikutest (Adams & Christenson, 2000). Tschannen-Moran (2004) defineerib usaldust kui ühe osapoole valmidust olla haavatav teise osapoole suhtes, mis baseerub kindlustundel, et teine on heasoovlik, aus, avatud, usaldusväärne ja kompetentne. Antud töös käsitletakse usaldust viimasena mainitud definitsiooni järgi, kuna see võtab kokku lapsevanema ja lapsehoidja vahelise usaldusliku suhte aluse ja olemuse.

Lastehoiuga kohanemist mõjutavad tegurid

Kuna kodul ja lastehoiul/lasteaial on erinevad eesmärgid, igapäevased tegevused ja rutiinid ning tõekspidamised, võivad lapsed ühest keskkonnast teise üleminekul kokku puutuda täiesti erinevate kultuuriliste mudelitega ning nad võivad järgida, muuta, kahtluse alla seada või tõrjuda oma rolli antud kontekstis (Lam & Pollard, 2006). Seetõttu on väikelapse kohanemise protsessi uurides oluline vaadelda nii last, kodu kui ka lastehoidu kui peamisi muutujaid, mis mõjutavad kohanemise kulgu.

Kuigi väikelapse kohanemist lastehoius mõjutavad paljud erinevad tegurid, on töö eesmärgist ja mahulisest piirangust tulenevalt käesolevas alaosas ära toodud antud töö jaoks olulised aspektid. Kuna kohanemisprotsessis on aktiivseteks osalejateks nii laps ja lapsevanem kui ka lapsehoidja, siis vaadeldaksegi alljärgnevalt nendest osapooltest lähtuvate tegurite mõju väikelapse kohanemisele. Lapsest lähtuvatest teguritest on kohanemise kontekstis enim uuritud kiindumussuhet lapse ja esmase hoidja vahel (Bowlby, 1973; Sroufe, 2005; Ahnert et al., 2004; Troxel, Trentacosta, Forbes, & Campbell, 2013), lapse vanust (Varin, Crugnola, Molina, & Ripamonti, 1996; Hausfather, Toharia, LaRoche, & Engelsmann, 1997; Loeb et al., 2007), lapse sugu (Wachs, 1992; Schipper de, IJendoorn van, & Tavecchio, 2004; Buyse, Verschueren, & Doumen, 2011), lapse sotsiaalset kompetentsust (Bronson, 2000; Howes & James, 2002; Brownell, Ramani, & Zerwas, 2006; Haapsamo et al., 2012), lapse varasemaid kokkupuuteid eakaaslastega (Ladd & Troop-Gordon, 2003; Smith, Cowie, & Blades, 2008) ja lapse poolt hoius veedetud aega kohanemisprotsessi jooksul (Watamura, Donzella, Alwin, & Gunnar, 2003; Loeb et al., 2007, Bradley & Vandell, 2007; Vandell et al., 2010; Zachrisson, Dearing, Lekhal, & Toppelberg, 2013).

Lapsevanemate ja kodu poolt lähtuvateks teguriteks väikelapse kohanemise protsessis on peamiselt uuritud lapsevanemate valikuid hoiu kasuks otsustamisel (Grogan, 2012; Forry,

Simkin, Wheeler, & Bock, 2013), lapsevanema kaasatust kohanemisprotsessi (Ahnert et al., 2004; Bang 2014), lapsevanema informeeritust erinevate hoiu aspektide kohta (Shpancer et al., 2002; Wildenger & McIntyre, 2011) ja muutusi perekonnas või lastehoiu korralduses, mis võivad mõjutada lapse kohanemist (Thompson, 2000; Clarke-Steward & Allhusen, 2005; Bratsch-Hines, Mokrova, & Vernon-Feagans, 2015). Lapsehoidjast ja hoiu kontekstist lähtuvalt on oluline vaadelda lapse usalduslikku suhet oma hoidjaga (Pianta, 1999; Burchinal & Cryer, 2003; Bowlby, 2007; Buyse et al., 2011) ja lapsehoiu kvaliteeti (Shpancer et al., 2008; Britto, Boller, & Yoshikawa, 2011; Gialamas et al., 2014). Üheks olulisemaks väikelapse kohanemist mõjutavaks teguriks on aga lapsevanema ja lapsehoidja vaheline koostöö ning usaldus, mida käsitletakse käesolevas töös pikemalt.

Bowlby (1973) kohaselt formeerub kiindumussuhe lapse ja esmase hoidja vahel imikueas lapse vajadusest toidu, rahustamise ja kaitse järele ning Sroufe (2005) peab seda suhet imikuea üheks kõige rohkem esile tõusvamaks arenguliseks ülesandeks, mis omakorda seab aluse mitmete teiste arenguliste tulemite välja kujunemisele. Uurimistulemused on näidanud, et väikelaste kortisooli ehk stressihormooni tase on esimese kahe hoiunädala jooksul kiindumusobjektist lahus olles 75-100% kõrgem kui enne hoiu algust kodustes tingimustes mõõdetuna (Ahnert et al., 2004), mis annab kinnitust selle kohta, et esimene ajaliselt pikem eemal viibimine esmasest kiindumusobjektist ja tuttavast keskkonnast põhjustab väikelapses hirmu, ärevust ja stressi. Kuna väikelapse kiindumussuhte iseloom on otseselt seotud ka tema enesereguleerimise oskuste arenguga, mille hulka kuulub ka võime ennast ise maha rahustada, siis on ebakindlalt kiindunud väikelastel kõrgem risk kogeda unehäireid ning raskusi kohanemisel (Troxel et al., 2013).

Väikelapse vanus hoidu minnes võib mõjutada hoiuga kohanemisel esinevaid raskusi kui ka kohanemise kulgu. Varin ja kolleegid (1996) leidsid, et lapse hoidu minemise vanusel on märkimisväärne mõju lapse frustratsiooni taluvusele ning kõige rohkem pingeid tekitavad 18-23 kuu vanustes väikelastes hommikused lahkumisrituaalid ning õhtused taaskohtumisrituaalid. Nii madala kui kõrge sissetulekuga leibkonnast pärit lastele, kes alustasid hoius käimist enne teist eluaastat ei toonud see kasu kognitiivses arengus ning pigem kahjustas lapse sotsiaalset arengut (Loeb et al., 2007), samas on leitud, et vanus ei ole riskifaktoriks juhul, kui tegemist on kõrge kvaliteediga hoiuga (Hausfather et al., 1997).

Lapse sugu võib olla üheks kohanemist mõjutavaks faktoriks. Varasemad uurimused on näidanud, et poisid on vastuvõtlikumad stressile (Wachs, 1992) ning neil on kõrgem risk

hoiuga kehvemini kohaneda kui tüdrukutel (Pianta, 2001, de Schipper et al., 2004).

Väikelapse kohanemiskursi käsitleva uurimuse tulemuste kohaselt näitasid poisid oma suhetes hoidjatega üles vähem lähedust kui tüdrukud (Buyse et al., 2011), ühe võimaliku põhjusena on välja toodud asjaolu, et kuna enamus lapsehoidjaid on naised, siis võib neil olla lihtsam luua suhteid tüdrukute kui poistega (Drugli & Undheim, 2012).

Alates teisest eluaastast hakkavad väikelaste sotsiaalsed oskused kiiresti arenema, mis võimaldab alata ühiseid mängu ja teha koostööd (Brownell et al., 2006), mängu aga omakorda on väikelaste sotsiaalsete oskuste hindamisel parimaks kontekstiks (Gagnon et al., 2014). Eakohaste sotsiaalsete oskustega väikelapseks saab nimetada last, kes saab edukalt hakkama erinevates sotsiaalsetes keskkondades ja suhtlussituatsioonides ning oskab üles näidata tundlikkust oma kaaslaste sotsiaalsete vajaduste suhtes (Howes & James, 2002). Oma sotsiaal-emotsionaalsete arenguülesannetega toime tulles peaksid väikelapsed valdama tüüpilisi adaptiivseid ja prosotsiaalseid käitumisi nagu koostöö, võime kuuletuda täiskasvanu reeglitele ning spontaanne võimekus abistada ja jagada (Bronson, 2000), mis võib olla oluliseks väikelapse käitumise ennustajaks tulevikus (Haapsamo et al., 2012).

Enne lastehoidu minemist on väikelaste sotsiaalse arengu peamiseks toetajateks nende vanemad, sotsiaalse kompetentsuse arenemiseks vajavad väikelapsed peale täiskasvanute aga ka kokkupuuteid eakaaslastega. Näiteks on leitud, et väikelapsed, kellel oli enne hoidu minemist piisavalt võimalusi koos eakaaslastega mängida, demonstreerisid nii lasteaias kui koolis paremaid sotsiaalseid oskusi teiste lastega kokku puutudes, kui väikelapsed, kellel oli väga vähe võimalusi eakaaslastega koos mängida (Ladd & Troop-Gordon, 2003). Kontaktide puudumisel eakaaslastega, saavad piisavaid võimalusi sotsialiseerumiseks tagada ka õed ja vennad, kes on vanuse poolest piisavalt lähedal ja küllalt sarnaste huvidega, et olla üksteise jaoks olulisteks sotsiaalseteks partneriteks (Smith et al., 2008).

Lapse poolt kohanemisperioodil hoiu veedetud aja ja käitumisprobleemide esinemise kohta eksisteerivad vastakad uurimustulemused. Enamiku väikelaste jaoks, kes käivad hoiu nädalas 30-40 tundi, on see füüsiliselt stressirohke (Watanabe et al., 2003), seda tendentsi tõestab väikelaste väsimuse tase, mis lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangutel on kõige kõrgem hoiunädala lõpuks (Undheim & Drugli, 2012). Varasemad uurimused on leidnud, et nädalas üle 30 tunni hoiu veetnud lastel esines vähesel, aga statistiliselt olulisel määral rohkem käitumisprobleeme (Bradley & Vandell, 2007; Loeb et al., 2007; Vandell et al., 2010), samasugust mõju ei suudetud näiteks leida aga Norras läbi viidud uurimuses

(Zachrisson et al., 2013). Lapsevanemad kasutasid väikelaste väsimuse vähendamisel ajaliselt lühemate hoiupäevade ning piisava ja pikema une võimaldamist, mille tulemusena olid lapsehoidjate hinnangute põhjal väikelapsed nädala alguses rohkem puhanud ning neil esines vähem väsimusest tulenevat käitumist nagu jonnimine ja kärsitus (Undheim & Drugli, 2012).

Lapsevanemad lähtuvad lapsehoiu valikul erinevatest kriteeriumitest ning need sõltuvad lapsevanemate eelistustest ning eelnevatest kogemustest (Forry et al., 2013). Kõige olulisemate aspektidena lastehoiu valikul on lapsevanemad välja toonud oma lapse turvalisuse (Drugli & Undheim, 2012) ning positiivsed suhted lapsehoidjatega, mida iseloomustab lapsehoidja avatus, soojus, hoolivus ja võime pakkuda turvatunnet (Pianta, 1999). Sõltumata hariduslikust taustast peavad väikelaste vanemad hoiu valiku tegemisel hariduslikest aspektidest olulisemaks hoopis neid hoiu aspekte, mis on seotud nende laste tervise ja heaoluga (Ahnert & Lamb, 2003). Oluliselt võib hoiu valikut mõjutada ka selle asukoht (kodu või töökoha läheduses), lahtiolekuajad, füüsiline keskkond (puhtus ja turvalisus) ja hoidjate haridus (Barbarin et al., 2006). Üksiku lapse vanemad peavad hoiu praktilisi aspekte tõenäoliselt olulisemaks, sest neil puudub varasem kokkupuude lastehoiu maastikuga (Grogan, 2012), seega võib hoiu valikut mõjutada ka laste arv perekonnas.

Üleminekul kodust lastehoidu soovivad paljud vanemad saada rohkem informatsiooni lastehoiu ootuste kohta nii lapse kui lapsevanemate suhtes ning lapse ealiste oskuste kohta (Wildenger & McIntyre, 2011), sellekohase informatsiooni jagamine omakorda loob hea võimaluse koostööks mõlema täiskasvanud osapoole vahel. Uurimistulemused on näidanud, et väikelaste kohanemisele hoius aitab kaasa ka lapsevanemate viibimine rühmas koos lapsega ning selle kontakti järk-järgult vähendamine (Bang, 2014). Vanemad, kes võimaldasid oma lastele rohkem aega kohanemiseks ning olid selles protsessis ka ise aktiivsed osalejad, suutsid oma lastega säilitada turvalisemaid kiindumussuhteid (Ahnert et al., 2004) ning omasid hoiu arenguliselt oluliste aspektide kohta nagu hoiu keskkond ja laste hoiukogemus, laiemapõhjalist informatsiooni (Shpancer et al., 2002).

Selleks, et mõista väikelapse vajadusi ning nendele asjakohaselt vastata, peavad lapsevanemad teadma, mis toimub lastehoius ning lapsehoidjad peavad teadma, mis toimub kodu kontekstis (Clarke-Steward, & Allhusen, 2005). Kohanemise võib väikelapse jaoks raskeks teha ka ühest hoiust või rühmast teise üleminek (Cryer et al. 2005) ning lapsehoidjate vahetumine (Bratsch-Hines et al., 2015). Väikelapse kohanemist mõjutavad ka muutused

suhte järjepidevuses, mida võivad esile kutsuda näiteks uue lapse sünd, vanemate lahkuminek, lähedase surm ja kolimine (Martin, 2010).

Enamus väikelapsi vajab sekundaarset kiindumusobjekti selleks, et rahuldada oma emotsionaalseid vajadusi mittevaneliku hoole all olles (Bowlby, 2007). Selleks, et näha lastehoidu turvalise ja nauditava kohana ning kohanemisprotsessi edukaks läbimiseks peavad väikelapsed arendama usaldusliku suhte oma hoidjatega (Bang, 2014). Kuigi varasematel kiindumussuhtel on väikelapse kohanemisel hoiuga suur mõju, on olulisel kohal siiski ka lapsehoidja käitumine (Buyse et al., 2011), sensitiivsus (Burchinal & Cryer, 2003) ning lapse ja lapsehoidja iseloomujooned, mis mõjutavad kahepoolset suhte kvaliteeti (Pianta, 1999).

Väikelapse kohanemist võib olulisel määral mõjutada ka lastehoiu kvaliteet, mida vaadatakse kui multidimensionaalset konstrukti, mis hõlmab endas nii hoiu struktuurilisi (töötajate kvalifikatsioon ja lapsehoidja-laste arvuline suhe) kui ka protsessilisi (suhte kvaliteet, laste ja lapsehoidjate vaheline suhtlus) karakteristikuid (Britto et al., 2011). Austraalias läbi viidud pikaajalises uurimuses leiti, et hoidja kvalifikatsioon ei mõjuta oluliselt lapse ja hoidja suhet ning lapse arengut, väiksem laste arv hoius on hoopis see, mis annab võimaluse sensitiivsema ja parema kvaliteediga suhte tekkeks, mis omakorda mõjutab laste kognitiivseid ning sotsiaal-emotsionaalseid oskusi (Gialamas et al., 2014).

Lastehoiuga kohanemise toetamine ning hindamine

Lapse kohanemine uue keskkonnaga on väljakutseid pakkuv nii lapsele endale, lapsevanematele kui ka lapsehoidjatele. Kohanemise protsess väikelaste ja lapsevanemate jaoks sõltub mitmest olulisest faktorist nagu näiteks järjepidevate rituaalide ja rutiinide järgimine nii kodus kui hoius, lapsele piisava aja võimaldamine sisse elamiseks, individuaalsete vajaduste mõistmine ja arendamine ning empaatilisus kõigi osapoolte suhtes (Rowell, 2006). Järjepidevad rutiinid, mis tavaliselt leiavad aset iga päev samal ajal, koos sama täiskasvanuga, samas keskkonnas ning järjekorras annavad väikelapsele etteennustatavuse tunde ning seeläbi suurendavad ka turvalisuse, usalduse ja iseseisvuse tunnet (Sytsma, Kelley, & Wymer, 2001). Järkjärguline hoiuga alustamine, mille käigus lubatakse ka lapsevanematel lapsega koos rühmas viibida kuni laps ennast turvalisemalt tunneb, on eduka kohanemise üks olulisemaid aspekte (Balaban, 2006), samas võivad vanemate abitus ning süü -ja pingetunne rühmast lahkumisel väikelapse turvatunnet omakorda õhustada (Marty, Readdick, & Walters, 2005).

Kuna väikelapsed toetuvad oma mina välja kujunemise protsessis täiskasvanute hoolitsusele ja toetusele, on oluline, et lapsehoidjad, kes väikelaste eest hoolitsevad oleksid sensitiivsed ja tunneksid nende arengulisi iseärasusi (Balaban, 2006). Lapsehoidjad saavad väikelapse kohanemisele kaasa aidata võimaldades vanematel aeg-ajalt oma last hoius külastamas käia, seades sisse kindlad lahkumis -ning taaskohtumisrituaalid, lubades lapse rühma tuua esemeid, mis võimaldavad lapsel säilitada turvatunde ka peale vanema lahkumist (lemmiktekk, kaisuloom, ema sall, perekonna pilt) ning andes lapsevanemale piisavalt infot lapse tegevuste ja käitumise kohta hoius (Marty et al., 2005; Balaban, 2006).

Hoiuga kohanemisele aitavad kaasa ka rühmakaaslaste, lapsehoidjate ja keskkonna stabiilsus (Bratsch-Hines et al., 2015) ning väikelapse temperamendi arvesse võtmine, mis aitab kohanemisel last paremini mõista ja toetada (Schipper de et al., 2004). Kergemini kohanevad lapsed, kes on pärit suurest perest, kellel on õde-vend, vanaema-vanaisa ning kes viibivad aeg-ajalt ilma ema ja isata oma lähisugulaste või tuttavate juures (Allmann, 2010). Selleks, et lapse, lapsevanema ja lapsehoidja vahel saaks tekkida lugupidav ja usalduslik suhe, on vaja piisavalt aega ja võimalusi ning see on ühtlasi eduka kohanemise põhialuseks (Rowell, 2006).

Väikelaste kohanemise hindamisel on kasutatud erinevaid meetodeid nagu vaatlus lastehoius (Datler et al., 2012), lapsevanemate hinnangud (Zachrisson et al., 2013), lapsehoidjate hinnangud (Varin, 1996; Bang, 2014) ning lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangud (Loeb et al., 2007; Undheim & Drugli, 2012, Drugli & Undheim, 2012). Lähtudes ökoloogilise inimarengu mudeli (Bronfenbrenner, 1979) vaadetest on lapse, perekonna ja lastehoiu karakteristikud omavahel tugevalt seotud ja vastastikuses sõltuvuses ning seetõttu on väikelapse kohanemise hindamisel ja mitmekülgse informatsiooni saamisel oluline kaasata sellesse kõiki osapooli.

Väikelapse kohanemise iseloomu saab hinnata tema käitumise reaktsioonidest ja kohanemisperioodi pikkusest lähtuvalt, võttes hindamisel arvesse lapse emotsionaalset seisundit, sotsiaalseid kontakte, und ja isu (Oustrouhova, 2000). Austria lastehoidudes läbi viidud uurimuse tulemused, kus väikelaste kohanemist hinnati vaatluse teel, näitavad, et väikelapsed ilmutavad kohanemisprotsessi alguses üles väheseid märke tugevatest positiivsetest tunnetest, nende kontaktid rühmakaaslastega on ajaliselt lühikesed ning nende negatiivse tuju esinemissagedus tõuseb (Datler et al., 2012). Kohanemisperioodi pikkust võib muuhulgas mõjutada ka väikelapse tihe haigestumine (Martin, 2010) ning pikem lasteaiast

puudumine, mis põhjustab tagasilööke kohanemises (Leola, 2015). Üleminek kodusest keskkonnast lastehoiu keskkonda võib väikelaste jaoks olla kas kerge või raske (Gagnon et al., 2014), kergeks peetakse väikelapse jaoks kohanemist kui muutused käitumises on taandunud 5-10 päeva jooksul, keskmiseks kui muutused käitumises kaovad kuu aja jooksul ning raskeks kui muutuste taandumiseks läheb aega 2-6 kuud (Allmann, 2010).

Kohanemise edukuse hindamisel on olulisel kohal ka lahkumis -ning taaskohtumisrituaalid, mis on otseselt seotud lapse ja vanema vahelise kiindumussuhtega (Varin, 1996). Uurimistulemused kinnitavad, et hommikused lahkumisrituaalid, mis sisaldavad korduvaid mustreid (Klein, Kraft & Shohet, 2010) ning õhtused taaskohtumisrituaalid, mis sisaldavad endas piisavalt aega ja lapsevanema poolset sensitiivsust, aitavad väikelastel stressi vähendada (Bowlby, 2007).

Lapsevanema ja lapsehoidja vaheline usaldussuhe

Uurimistulemuste kohaselt peavad nii lapsevanemad kui lapsehoidjad omavahelist suhtlust väga tähtsaks ning selle tingib mõlema osapoole vajadus informatsiooni järele (Lang, Tolbert, Schoppe-Sullivan, & Bonomi, 2016). Varasemad uurimused on näidanud, et lapsevanema ja õpetaja vahelised suhted on kõige tulemuslikumate väljunditega, kui need sisaldavad kahepoolset kommunikatsiooni, vastastikust austust ja usaldust ning ühiseid väärtushinnanguid ja ootusi lapse toetamisel (Christenson, 2004; Keyes, 2002).

Hoy & Tschannen-Moran (1999) eristavad viit usalduse tahku, millest igaüks esindab usalduse erinevat aspekti. Esimeseks tahuks on heatahtlikkus või kindlustunne teise osapoole heas tahtes. Teine tahk – usaldusväärsus – viitab ootuste etteennustatavusele. Kolmandaks tahuks on kompetentsus, mis tähendab seda, et õpetajatelt oodatakse kompetentsust õpetamisel ning vanematelt oodatakse kompetentsust oma lapse kasvatamisel ja õppimise toetamisel. Neljas tahk on ausus, mis viitab tõesusele, rikkumatusele ja järjekindlusele. Viiendaks ja ühtlasi viimaseks tahuks on avatus, mis on vastastikuses sõltuvuses usaldusega. Selline käsitlus annab väga hästi edasi usaldusliku suhte aluse ja olemuse.

Lapsevanemate ja lapsehoidjate vaheline usaldus rajatakse tihedate kontaktide põhjal (Christenson, 2004) ning mõlema osapoole teadmine selle kohta, et nad võivad avatult anda ja saada informatsiooni erinevate last puudutavate teemade osas tõstab nende usalduse taset üksteise suhtes (Lang et al., 2016). Lapsevanemate jaoks on kõige olulisemaks kriteeriumiks lastehoiu kvaliteedi hindamisel lapsehoidja usaldatavus ning teadmine, et viimane teeb kõik

võimaliku, et väikelapsel oleks turvaline olla ning tema eest oleks hästi hoolitsetud (Mensing, French, Fuller, & Kagan, 2000). Eestis ja Soomes läbi viidud uurimusest, mis käsitles lapsevanemate ja lasteaia õpetajate vahelise usalduse seost perekonna karakteristikutega selgus, et emade usaldus õpetajate suhtes oli Eestis madalam kui Soomes ning eesti õpetajad omakorda usaldasid kõige vähem poiste emasid, kellel on ainult põhiharidus (Kikas et al., 2011). Varasemad uurimused kinnitavad ka seda, et lapsevanema poolne usaldus õpetaja suhtes sõltub lapsevanema enda haridustasemest (Keyes, 2002). Teises uurimuses, mis samuti hõlmas Eesti ja Soome lapsevanemaid ning õpetajaid, selgus, et õpetajad näitasid kõrgemat usalduse taset üles tüdrukute emade suhtes, kellel oli kõrgem haridus (Kikas et al., 2016). Seega võib väita, et nii lapsevanema kui lapse karakteristikutel on otsene seos lapsehoidja ja lapsevanema usaldusega.

Usalduse näol on tegemist vastastikuse fenomeniga, samas aga ei saa väita, et lapsevanemate ja õpetajate vahel on leitav võrdse tasemega usaldus, sest täiuslikku usaldussuhet ei eksisteeri (Janssen, Bakker, Bosman, Rosenberg, & Leseman, 2012). Usaldamatuse arenemise riskifaktoriks on negatiivsed kogemused ning kehv kommunikatsioon kahe osapoole vahel, mis võivad tekkida olukorras, kus lapsevanematel on konfliktid kooliga ning nad seavad kahtluse alla kooli ja õpetajate kompetentsuse (Brewster & Railsback, 2003). Lapsehoidjad on lastehoiu kontekstis usaldamatuse põhjustena toonud välja erinevused laste kasvatustavades (distsiplineerimine) ning üksmeele puudumise selle kohta, millal väikelaps on valmis järgmiseks arenguliseks etapiks (näiteks poti kasutamine) (Lang et al., 2016). Mõlema osapoole vahelise usalduse tugevust mõjutavad nii konflikti tase kui pikkus (Lang et al., 2016), usalduse alles hoidmiseks on kommunikatsioon lapsevanema ja lapsehoidja vahel seetõttu hädavajalik (Drugli, & Undheim, 2012).

Kuna kohanemise edukuse ja hilisema akadeemilise edukuse vahel on leitud positiivne seos siis on oluline uurida kuidas väikelapsed lastehoius kohanevad ja ning millised lapsest, lapsevanemast ja lapsehoidjast (hoiust) tulenevad tegurid kohanemise edukust mõjutavad. Siinkohal ei saa kõrvale jätta ka lapsevanema ja lapsehoidja vahelist suhet ning selle kvaliteeti, mis on ühtlasi kohanemise üks olulisematest mõõdetest. Seetõttu on väikelaste kohanemise uurimisel antud töös kasutatud lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnanguid laste kohanemise ning mõlema täiskasvanud osapoole vahelise tajutud usaldusele kohta.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Töö teoreetilisest osast lähtub, et lastehoiuga kohanemist mõjutavad erinevad tegurid, mis võivad väikelapse edukale kohanemisel kaasa aidata või seda hoopis takistada. Sellest tulenevalt on käesoleva töö eesmärgiks välja selgitada millised on need tegurid, mis lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnanguil mõjutavad Tartu munitsipaallastehoidudes käivate sõimelaste kohanemist ning leida seoseid lapsevanema ja lapsehoidja vahelise usalduse ning sõimelaste kohanemise vahel.

Väikelapse vanust lastehoidu minnes on varasemate uurimuste põhjal seostatud tema kohanemisega (Hausfather et al., 1997; Loeb et al., 2007). 18-23 kuu vanuste laste eneseteadvuse kiire arengu ja samaaegse iseseisvuse vajaduste kasvu vahelisest konfliktist tingitud madal frustratsiooni tase (Varin et al., 1996) võib mõjutada kohanemisele kuluvat aega. Eelnevale tuginedes võib eeldada, et väikelapse vanus lastehoidu minnes on seotud tema kohanemiseks kuluva aja pikkusega.

Varasemad uurimused on näidanud, et poisid on vastuvõtlikumad stressile (Wachs, 1992), neil on kõrgem risk hoiuga kehvemini kohaneda kui tüdrukutel (Pianta, 2001, De Schipper et al., 2004) ning nad näitasid üles vähem lähedust oma suhetes hoidjatega kui tüdrukud (Buyse et al., 2011). Varasematele uurimistulemustele tuginedes võib oletada, et tüdrukud on edukamad kohanejad kui poisid.

Väikelapse kohanemise näol on tegemist protsessiga, mida iseloomustavad muutused. Kui samal ajal leivad aset ka muutused suhete järjepidevuses, mida võivad esile kutsuda näiteks uue lapse sünd, vanemate lahkuminek, lähedase surm ja kolimine (Martin, 2010), siis mõjutavad need muutused kindlasti ka lapse heaolu ja käitumist. Eelnevat arvesse võttes võib eeldada, et muutused väikelapse elus enne kohanemist ja selle jooksul seostuvad negatiivselt kohanemise edukusega.

Uurimusi, mis käsitleks väikelapse kohanemist erinevate informeerijate vaatevinklist, on läbi viidud väga vähe (Loeb et al., 2007; Undheim & Drugli, 2012; Drugli & Undheim, 2012). Samas võimaldab erinevate osapoolte hinnangute küsimine saada laialdasemat informatsiooni uuritava nähtuse kohta. Varasemad uurimused (Martin, 2010; Leola, 2015), mis kasutasid väikelapse kohanemise uurimisel nii lapsevanemate kui lapsehoidjate hinnanguid, on leidnud, et mõlema osapoole hinnangud alati ei ühti. Sellest tulenevalt võib eeldada, et lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangud peamiste kohanemist soodustavate ja

takistavate tegurite osas ei ühti. Sama tendentsi ilmnemist võib oodata ka hinnangute puhul kohanemise edukuse skaalal.

Uurimistulemuste kohaselt peavad nii lapsevanemad kui lapsehoidjad omavahelist suhtlust väga tähtsaks (Lang et al., 2016) ning see rajatakse tihedate kontaktide põhjal (Christenson, 2004). Usaldus kahe osapoole vahel pole aga mitte alati võrdne. On leitud, et õpetajad usaldavad kõige vähem poiste emasid, kellel on ainult põhiharidus (Kikas et al., 2011) ning kõige rohkem tüdrukute emasid, kellel on kõrgem haridus (Kikas et al., 2016). Varasematele uurimistulemustele toetudes võib oletada, et lapsehoidja usaldus lapsevanema vastu on seotud lapsevanema haridustasemega.

Uurimusi selle kohta kuidas lapsevanemate ja lapsehoidjate vaheline usaldus võib mõjutada väikelapse kohanemisele antavaid hinnanguid, varem läbi pole viidud. Eeldades, et edukas koostöö lapsevanemate ja lapsehoidjate vahel aitab usaldavate suhete arenemisele kaasa ning usaldus nende kahe osapoole vahel omakorda sillutab tee lapse edukamale kohanemisele võib eeldada, et väikelaste kohanemise edukuse ning lapsevanema ja lapsehoidja vahelise usalduse vahel on positiivne seos.

Metoodika

Valim

Käesolev uurimus viidi läbi kõikse valimi põhimõttel, kus huvialuse populatsiooni moodustasid Tartu linna munitsipaallastehoidude hoiuteenust kasutavate sõimeealiste laste (poolteist kuni kolm eluaastat) vanemad ning munitsipaallastehoius töötavad lapsehoidjad. Valimi valiku määras asjaolu, mille kohaselt oli Tartu uurimuse läbiviimise ajahetkel Eesti linnadest esimene, kes sõimeealiste laste lasteaiakohtade puudusest tingituna rajas olemasolevate lasteaedade alla lastehoiu teenust pakkuvad munitsipaallastehoiud. Kuna tegemist oli kõikse valimiga, siis seati eesmärgiks värvata uurimusse kõik munitsipaallastehoidudes käivate väikelaste vanemad, minimaalseks valimi suuruseks oli seejuures planeeritud 80 lapsevanemat ning 9 lapsehoidjat. Kuna üks munitsipaallastehoid uurimuses osaleda ei soovinud, siis kujunes lõplikuks lapsevanematele jagatud ankeetide arvuks 68, millest tagastati korrektselt täidetuna 44 ankeeti. Lähtudes valimi homogeensuse huvidest, jäeti algsest valimist välja viis last, kelle vanemate kohaselt polnud uuritavas hoius käimine hinnatava lapse jaoks esmane pikemaajalisem hoiukogemus. Seega koosnes lõplik

valim 39 sõimelapsest (22 tüdrukut ja 17 poissi), kelle vanus munitsipaallastehoidu minnes oli vahemikus 16 kuni 26 elukuud ($M = 20.64$, $SD = 2.46$). Lõpliku valimi moodustunud lastest 56,4% olid üksiklapsed.

Kolmekümne üheksast lapsevanema ankeedi täitjast olid kõik emad, kelle vanus jäi vahemikku 22 kuni 42 eluaastat ($M = 31.62$, $SD = 4.36$). Kolmkümmend kuus ema olid eesti rahvusest, kaks vene rahvusest ning üks ukraina rahvusest. Kõrgharidusega (bakalaureuse, magistri ja doktorikraad) emasid oli vastajate seas 51,3%, kutse- ja keskharidusega emasid 43,6% ning põhiharidusega emasid 5,1%. Enamus emasid kasvasid oma lapsi koos lapse bioloogilise isaga (87,2%), üksi (7,7%), lapse vanavanemate (2,6%) või elukaaslasega, kes ei ole lapse bioloogiline isa (2,6%). Enamus emadest käisid tööl (74,3%) ning nende keskmiseks leibkonna netosissetulek jäi vahemikku 1001-1300 eurot kuus.

Emad otsustasid oma väikelapse hoidu panna peamiselt majanduslikel kaalutlustel tagasi tööle naasmise tõttu (38%) ning põhinedes arvamusel, et lapsel on hoius huvitavam kui kodus (36%). Emad põhjendasid oma valikut munitsipaallastehoiu kasuks otsustamisel järgnevalt: elukoha lähedus (29,1%), korralikud ruumid ja head tingimused (21,5%), töökoha lähedus (17,7%), teiste võimaluste puudumine (13,9%), toredad hoidjad (10,1%) ja hubane keskkond (6,3%).

Seitsmest lapsehoidja ankeedi täitjast olid kõik naissoost ning nende vanus jäi vahemikku 25 kuni 49 eluaastat ($M = 37.71$, $SD = 9.60$). Kahel lapsehoidjal oli omandatud kõrgharidus ning ülejäänud viiel lapsehoidjal oli omandatud kutseharidus. Viiel lapsehoidjatest oli tööstaaži alla aasta, ühel lapsehoidjal üks kuni kolm aastat ning samuti ühel lapsehoidjal kolm kuni viis aastat.

Protseduur

Ankeetküsitlus viidi neljas Tartu linna munitsipaallastehoiu läbi kahel erineval ajavahemikul (märts 2015 ja november-detsember 2015). Kuna esimene munitsipaallastehoid avati Tartu linnas 2014. aasta hilissügisel ning järgnevad alles 2015. aasta alguses ning kohanemise hindamiseks pidi olema möödunud vähemalt paar kuud, siis kujuneski esimeseks andmete kogumise perioodiks kevad 2015. Järgmine ankeetküsitlus viidi läbi 2015. aasta talvel, sest selleks ajaks olid hoidudesse tulnud juba uued lapsed ning kohanemise hindamiseks oli samuti möödunud piisavalt aega. Ankeetide tagastamine lapsevanemate ja lapsehoidjate poolt pidi toimuma hiljemalt kolme nädala pärast peale nende laiali jagamist, sõimelaste tiheda haigestumise tõttu osutus aga vajalikuks pikendada andmete kogumise perioodi kohati isegi viie nädalani.

Uuritavate värbamiseks tegi töö autor koostööd munitsipaallastehoidude direktorite ja lapsehoidjatega, kellest viimased informeerisid lapsevanemaid uurimuses osalemise võimalusest. Töö autor leppis küsitluse läbiviimise aja munitsipaallastehoidude direktorite ning lapsehoidjatega kokku ning toimetas ankeedid isiklikult paberkandjal hoidude rühmadesse. Uurimuses ei soovinud osaleda üks munitsipaallastehoid, põhjusena toodi välja liiga tihe uurimuste läbiviimine, mis segab hoiu põhiülesannete täitmist. Uurimuses osalenud munitsipaallastehoidude direktorid olid huvitatud uurimistulemustest ning soovisid pärast magistritöö valmimist nende kohta tagasisidet saada.

Hoiurühmas täitis ankeedi iga rühma lapse kohta ainult üks lapsehoidja, kelle määras lastehoiu juhataja. Ainukeseks uurimuse läbiviija poolseks tingimuseks lapsehoidjate määramisel oli see, et kõigi oma rühma laste kohta täidab ankeedi ainult üks lapsehoidjatest. Lapsehoidjatele tutvustati uurimuse läbiviija poolt uurimuse eesmärki ning seletati nii lapsehoidja kui ka lapsevanema ankeedi täitmise põhimõtteid, viimane tulenes vajadusest lapsevanemaid operatiivselt nõustada, kui neil ankeedi täitmise kohta peaks küsimusi tekkima. Lapsehoidjatelt saadud tagasiside põhjal ükski uurimuses osalenud lapsevanem ankeedi täitmise kohta täiendavaid küsimusi ei esitanud. Vältimaks olukorda, kus lapsehoidjad peaksid täitma ankeete ka nende laste kohta, kelle vanemad ei soovinud uurimusest osa võtta, pidasid lapsehoidjad ise järke tagastatud ankeetide osas ning täitsid lapsehoidja ankeedi hinnatava lapse kohta ainult juhul, kui lapsevanem oli oma lapse kohta ankeedi täitnud ning kinnises ümbrikus lapsehoidja kätte toimetanud. Lapsehoidjad täitsid ankeete oma töö ajast ning tagastasid need uurimuse läbiviijale iga hinnatava lapse kohta eraldi kinnises ümbrikus.

Lapsevanemaid informeeris uurimusest ning jagas neile osalemise soovi korral ankeedid laiali oma lapse rühma lapsehoidja. Samuti oli iga hoiurühma vanemate teadete tahvlil üleval lühikirjeldus antud uurimuse eesmärkidest. Kõik lapsevanemate ankeedid edastati lapsevanematele lahtistes ümbrikutes ning paluti täitmise järel tagastada kinni kleebitud ümbrikutes oma lapse rühma lapsehoidjatele. Lisainfo ja küsimuste korral oli lapsevanematel ka võimalus pöörduda uurimuse läbiviija poole, mida kasutas üks isa, kes soovis saada infot ankeedi tagastamise võimaluste kohta peale kindlaks määratud andmete kogumise perioodi lõppu. Selleks, et lapsevanema ja lapsehoidja poolt antud vastuseid hinnatava lapse kohta hiljem võrrelda saaks, tuli mõlemas ankeedis vastavasse lahtrisse märkida ka unikaalne kood, mis koosnes lapse ees- ja perekonnanime initsiaalidest ning lapse sünnikuupäevast (näiteks Marja-Liisa Kask, sündinud 05.06.2013 koodiks oli MLK050613).

Uurimuse läbiviija kogus pärast andmekogumise perioodi lõppu isiklikult kõik tagastatud ankeedid hoidudest kokku.

Käesoleva uurimuse kavandamisel ja läbiviimisel järgiti eetilisi aspekte, mis puudutavad uuritavate anonüümsust ja privaatsust. Antud uurimuses kasutati kaudset nõusolekut (Chambliss, & Schutt, 2003), mille kohaselt uuritavad kinnitasid ankeedi täitmise ja tagastamisega oma nõusolekut uurimuses osalemiseks. Uuritavad olid teadlikud uurimuse eesmärkidest ning uurimustulemuste kasutamisest. Kõiki uurimustulemusi kasutati üldistatult vaid teadustöö tegemise eesmärgil ning uuritavate isikud jäid anonüümseteks. Uurimuses osalemine oli kõigile osapooltele vabatahtlik ning selles osalemise eest ei pakutud kellelegi ei rahalist ega muud kompensatsiooni. Uuritavad olid teadlikud, et neil on õigus uurimuses osalemine igal ajal lõpetada.

Mõõtevahendid

Käesolevas magistritöös kasutati mõõtevahendina kahte ankeeti, üks neist oli mõeldud täitmiseks lapsehoidja poolt (Lisa 1) ning teine lapsevanema poolt (Lisa 2). Kuna käesoleva töö autor ei leidnud ühtegi uurimuse eesmärgile vastavat Eestis välja töötatud, valideeritud ja kasutust leidnud uurimisinstrumenti laste kohanemise hindamise kohta lastehoius ja lasteaias, siis osutus vajalikuks koostada ise uurimisinstrument, milles kasutati välismaal (Varin et al., 1996) välja töötatud, valideeritud ja edukalt kasutatud uurimisinstrumenti osasid ning toetuti väikelapse kohanemist uurivatele teaduslikele allikatele, mida on käsitletud töö teoreetilises osas. Täpsem informatsioon varasemate uurimisinstrumentide kasutamise ulatuse kohta on eraldi välja toodud lapsevanema ja lapsehoidja ankeedi ülesehituse juures.

Uurimisinstrumenti reliaabluse ja valiidsuse tagamiseks viidi ühes Tartu linna eralastehoius läbi pilootuuring, milles osales kolm lapsevanemat ning kolm lapsehoidjat. Pilootuuringut ei viidud läbi üheski munitsipaallastehoius vältimaks piloteerijate sattumist lõplikusse valimisse. Ankeedi piloteerimise eesmärgiks oli hinnata selle ülesehitust, sõnastust, täitmisele kuluvat aega, asjakohasust ning pikkust. Olulise panuse ankeetide sõnastuse ja arusaadavuse parandamisesse andis üks lapsehoidjatest, kes oli eesti keele filoloog. Mõlema ankeedi alguses anti täitjale ülevaade uurimuse eesmärgist, rõhutati andmete konfidentsiaalset käsitlemist, toodi ära juhendid ankeedi täitmiseks ning tuletati meelde, et uurimuses osalemine on vabatahtlik, ning selles osalemine on igal ajal võimalik lõpetada.

Lapsehoidja ankeet

Lapsehoidja ankeet (Lisa 1) koosnes kaheksast osast. Lapsehoidjal paluti esmalt ära märkida hinnatava lapse sugu. Teise küsimuse alla koondati väidetest koosnev valikvastustega skaala, mis mõõdab väikelapse kohanemise edukust lastehoiu kontekstis. Lapse kohanemise edukuse hindamiseks osutus vajalikuks koostada uurimisinstrument, mille aluseks on võetud *The Day Care Adaptation Scale* (Varin et al., 1996). Tegemist on instrumendiga, mis on välja töötatud hindamaks mõningaid lapse heaolu ja kohanemisraskuste dimensioone lastehoiu kontekstis lapsehoidjate poolt. Originaalinstrument koosnes 37 väitest, lapse käitumise kohta tuli hinnanguid anda 4-pallisel Likert tüüpi skaalal. Originaalinstrumenti faktoranalüüs andis seitse põhifaktorit, mis esindavad väikelaste hoiukogemust: positiivsete tunnete väljendustase, kiindumusobjektist lahkumisele järgnev stress, agressiivne käitumine, taaskohtumine vanemaga, stressi ja frustratsiooni taluvus, lahusoleku ärevus ja osavõtmatus hoiu tegevustest. Viimane põhifaktor jäeti originaaluurimuses analüüsist välja oma madalate psühhomeetriliste omaduste tõttu, ülejäänud kuue originaalskaala sisemine kooskõla oli $\alpha=0.76$ või kõrgem.

Käesoleva uurimuse raames osutus vajalikuks *The Day Care Adaptation Scale*'i (Varin et al., 1996) tõlkimine ja testimine. Uurimisinstrumenti tõlkimise viisid läbi professionaalse tõlkebüroo erialatõlkijad ning erialatoimetajad ning selleks kasutati „tõlgetagasi“ meetodit (Behling & Law, 2000). Lapsehoidja ankeedi teise küsimuse väited 2.1 – 2.14 ning 2.18- 2.21 on pärit originaalinstrumentist ning valitud faktoranalüüsist tuleneva kuue põhifaktori alusel eesmärgiga saada sissevaadet väikelapse käitumisele hommikul vanemast lahku minnes, päeva jooksul hoiu tegevustes osaledes ning õhtuti vanemaga uuesti kohtudes. Väited 2.15 – 2.17 on skaalasse lisatud töö autori poolt, tuginedes Ostrouhova (2000) kohanemise hindamise põhimõtetele ning hõlmasid informatsiooni lapse toitumise, eneseteenindusoskuste ja une mustrite kohta.

Välja töötatud lapse kohanemise edukust hindav uurimisinstrument lapsehoidjate ankeedis koosnes kokku 21 väitest, millele oli võimalik anda hinnang 5-pallisel Likert tüüpi skaalal (1 = „mitte kunagi“ ja 5 = „alati“). Otsus 4-pallise Likert tüüpi originaalskaala asemel 5-pallist Likert tüüpi skaalat kasutada tugines küsitluste läbiviimise heast tavast lähtudes, mille kohaselt võiksid ühes ankeedis olevad skaalad olla võimalusel ühtsed. Koostatud väikelapse kohanemise edukust hindav instrument läbis ka piloteerimise ning selle sisereleiaabluse koefitsient (Cronbachi α) oli 0.92. Kokku moodustus väikelapse kohanemise

edukuse skaalal kuus alaskaalat: positiivsete tunnete väljendustase ($\alpha=0.88$), lahusoleku ärevus ($\alpha=0.88$), agressiivne käitumine ($\alpha=0.94$), taaskohtumine vanemaga ($\alpha=0.90$), stressi ja frustratsiooni taluvus ($\alpha=0.71$) ning toitumine, eneseteenindusoskus ja uni ($\alpha=0.64$). Skooride liitmisel negatiivselt sõnastatud väited kodeeriti pööratult ning saadi alaskaalade koguskoorid. Kõrgem skoor näitab edukamat kohanemist.

Küsimused kolm ja neli on koostatud käesoleva töö autori poolt kohanemist uurivatele teaduslikele allikatele toetudes ning hõlmavad hinnatava lapse kohanemise raskust ja pikkust. Küsimused viis ja kuus on avatud küsimused, mis on samuti töö autori poolt koostatud eesmärgiga teada saada millised tegurid lapsehoidjate hinnangute põhjal mõjutavad väikelapse kohanemist munitsipaallastehoius. Nendes kahe küsimuse vastuste analüüsimisel kasutati summeerivat kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis on põhjalikumalt lahti seletatud töö andmeanalüüsi puudutavas osas. Kolmanda avatud küsimuse vastuseid töö eesmärgist lähtuvalt andmeanalüüsis ei kasutata ning need ei leia ka ära mainimist tulemuste osas. Lapsehoidja ankeedi viimases ehk kaheksandas küsimuses on kasutatud algselt Adams & Christenson'i (2000) poolt koostatud usalduse skaalat *Trust Scale*, mille on eesti oludele kohandanud ja valideerinud Eve Kikas (Kikas et al., 2011). Kohandatud usalduse skaala koosnes 13 väitest ning selle sisereliaabluse koefitsient (Cronbachi α) Eesti valimi puhul oli 0.81. Ankeedi pikkuse vähendamiseks tulenevalt kasutas töö autor Eesti oludele kohandatud usalduse skaalast üheksat väidet, millele lapsehoidjatel oli võimalik anda hinnangut 5-pallisel Likert tüüpi skaalal (1 = „pole üldse nõus“ ja 5 = „täiesti nõus“). Usalduse skaalal muudeti töö valimist lähtuvalt sõnastust ning asendati sõnad „lasteaiaõpetaja“ sõnaga „lapsehoidja“ ja „kool“ sõnaga „lastehoid“, samuti jäeti välja väited, mis olid seotud kooli ja õppimisega ning polnud väikelaste arengutasel silmas pidades rakendatavad (moraalne ja eetiline vastutus, positiivne suhtumine õppimisse). Väited algasid fraasiga „Ma olen veendunud, et lapsevanem(ad)/hooldaja [...]“ ning lõppesid erinevate väidetega, mis peegeldasid hinnanguid lapsevanema kasvatuspraktikate ning koostöö kohta lapsehoidjatega. Käesolevas töös kasutatud usalduse skaala sisereliaabluse koefitsient (Cronbachi α) oli 0.91.

Lapsevanema ankeet

Lapsevanema ankeet (Lisa 2) koosnes 29 osast. Küsimused üks ja 21-29 on töö autori poolt moodustatud ning nende eesmärgiks oli saada informatsiooni uuritavate sotsiaal-demograafilise tausta kohta. Teine küsimus puudutas lapse varasemat hoius käimise

kogemust, mille eesmärgiks oli kindlaks teha kas hinnatava väikelapse jaoks on tegemist esmase kohanemisega või mitte. Kolmas ja neljas küsimus puudutasid lapsevanema hoiu valiku põhjusi eesmärgiga valimit paremini iseloomustada. Küsimused viis ja kuus hõlmasid küsimusi kohanemist mõjutavate tegurite kohta, milleks olid lapse kodune ettevalmistus hoidu minemiseks ning varasemad kokkupuuted eakaaslastega.

Seitsmendas küsimuses kasutati samuti käesoleva uurimuse jaoks kohandatud väikelapse kohanemise edukuse skaalat, mida kirjeldati juba eelnevalt lapsehoidja ankeedi juures. Kuna Varini ja kolleegide (1996) poolt välja töötatud skaala oli mõeldud kasutamiseks hoiu kontekstis lapsehoidjate poolt, siis tuli lapsevanemate ankeedis kohandada väited, mis puudutasid lapse käitumist hoiu kontekstis vastavaks kodu kontekstile. Näiteks väide „otsis hoidja pidevat tähelepanu ja lähedust“ asendati lapsevanema ankeedis väitega „vajab kodus rohkem tähelepanu kui varem ning oli väga klammerdunud“. Nii sõnastati ümber ka ülejäänud väited, mille eesmärgiks oli saada informatsiooni lapse käitumise kohta koduses keskkonnas. Ülejäänud väited jäid sisult samaks või muudeti sõnade kasutust vähesel määral nende ankeeti sobitumise eesmärgil. Antud töös kasutatud lapsevanematele mõeldud väikelapse kohanemise edukuse skaala koosnes kokku 19 väitest, mille sisereliaabluse koefitsient (Cronbachi α) oli 0.81. Alaskaalade sisereliaabluse koefitsiendid jagunesid alljärgnevalt: positiivsete tunnete väljendustase ($\alpha=0.76$), lahusoleku ärevus ($\alpha=0.72$), agressiivne käitumine ($\alpha=0.90$), taaskohtumine vanemaga ($\alpha=0.67$), stressi ja frustratsiooni taluvus ($\alpha=0.72$) ning toitumine, eneseteenindusoskus ja uni ($\alpha=0.58$). Väited 7.15 - 7.19 on lisatud skaalasse töö autori poolt tuginedes Ostrouhova (2000) kohanemise hindamise põhimõtetele ning hõlmasid informatsiooni lapse toitumise, eneseteenindusoskuste, une ja haigestumise mustrite kohta.

Küsimused 8 – 19 on koostatud uurimuse autori poolt ning nende formuleerimisel toetuti samuti teooria osas ära toodud varasematele asjakohastele uurimustele. Need küsimused hõlmasid aspekte väikelapse kohanemise pikkuse, raskuse, hoiu veedetud aja ja kohanemisprotsessi kohta. Avatud küsimustest (16, 17, 18) kahe esimese küsimuse vastuste analüüsimisel kasutati summeerivat kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis on põhjalikumalt lahti seletatud töö andmeanalüüsi puudutavas osas. Mainitud küsimuste eesmärgiks oli teada saada, millised tegurid lapsevanemate hinnangute põhjal mõjutavad väikelaste kohanemist munitsipaallastehoiuse. Kolmanda avatud küsimuse vastuseid töö eesmärgist lähtuvalt andmeanalüüsis ei kasutata ning need ei leia ka ära mainimist tulemuste osas.

Lapsevanemate ankeedis kasutati samuti Eesti oludele vastavaks kohandatud usalduse skaalat, mis on eelnevalt täpsemalt lahti kirjutatud lapsehoidja ankeedi kirjelduses.

Ankeedi pikkuse vähendamiseks tulenevalt kasutas töö autor Eesti oludele kohandatud usalduse skaalast kümmet väidet, millele lapsehoidjatel oli võimalik anda hinnangut 5-pallisel Likert tüüpi skaalal (1 = „pole üldse nõus“ ja 5 = „täiesti nõus“). Väited algasid fraasiga „Ma olen veendunud, et lapsehoidjad [...]“ ning lõppesid erinevate väidetega, mis peegeldasid hinnanguid lapsehoidjate õpetamispraktikate ning koostöö kohta lapsevanematega. Lapsevanemate ankeedis kasutatud usalduse skaala sisereliaabluse koefitsient (Cronbachi α) oli samuti 0.91.

Andmeanalüüs

Andmed sisestati Exceli tabelarvutustarkvara programmi ning otsustati valimi tagasihoidlikku suurust silmas pidades üle kontrollida. Andmete puhastamisel tuvastati kaks sisestusviga, mis töö autori poolt parandati. Andmete töötlemiseks kanti andmed üle SPSS (*Statistical Package for Social Science*) statistikapaketti versiooni 20.0. Ankeedi küsimuste sisemist reliaablust hinnati Cronbach'i α abil, mis on kõige enam levinud test sotsiaalteadustes järjestikuste tunnuste sisemise seose mõõtmiseks (Santos, 1999). Olulisuse nivoo väärtuseks seati antud uurimuses 0,05.

Valimi kirjeldamiseks analüüsiti sotsiaaldemograafiliste näitajate osas proportsioone, sagedusi, keskmisi väärtusi ja standardhälvet (nt vanus, sugu, haridustase jne). Andmete tõlgendamisel ja illustreerimisel kasutati kirjeldavat statistikat (miinimum, maksimum, keskmised väärtused ning standardhälbed). Seoste kontrollimiseks kasutati andmeanalüüsis Spearmani astakorrelatsiooni, võrdlushüpoteeside testimisel sõltumatute ja paarisvalimite t-teste ning erinevate gruppide võrdlemisel Mann-Whitney U testi ning Kruskal-Wallise testi.

Avatud küsimuste analüüsimisel, mis hõlmasid nii lapsevanemate kui lapsehoidjate hinnanguid kohanemist toetavate ja takistavate tegurite kohta, kasutati summeerivat kvalitatiivset sisuanalüüsi (Hsieh, & Shannon, 2005), mille puhul kasutatakse sõnade või sisuliste mustrite leidmisele lisaks ka nende esinemissagedust, mis võimaldab tulemusi kontekstipõhiselt vaadelda. Andmete analüüsi käigus toetuti kvalitatiivse analüüsi üldistele põhimõtetele, mille kohaselt kõigepealt saadud andmed analüüsiks ette valmistati, korduvalt läbi loeti ning kategoriseeriti (Creswell, 2008). Seejärel koondati lapsevanemate ja lapsehoidjate sarnased hinnangud ühtsete nimetustega alakategooriate alla, pidades silmas hinnangute esinemissagedust. Näiteks kategoriseeriti küsimusele „Mis aitas Teie hinnangul kaasa Teie lapse kohanemisele hoius?“ antud vastused „abivalmid hoidjad“, „sõbralikud hoidjad“, „vastutulelikud hoidjad“ alakategooria „lapsehoidja isikuomadused“ alla ning nende

vastuste kõige kõrgemast esinemissagedusest tulenevalt osutus see kategooria lapsevanemate puhul esimeseks kohanemist soodustavaks teguriks. On oluline ära mainida, et kasutatud sisuanalüüsi võtte eesmärgiks käesolevas töös on anda aimu ilmingu olulisusest antud valimi lõikes, mitte uurida statistilisi seoseid nende ilmingute vahel.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi puhul on tulemuste valideerimise seisukohalt oluline kasutada uurijate triangulatsiooni (Creswell, 2008). Sellest tulenevalt tehti avatud küsimuste vastuste kodeerimisel koostööd teise sõltumatu uurijaga, kes uurimuse autorist eraldiseisvalt kodeeris lapsevanemate poolt antud hinnangud kohanemist takistavate tegurite osas. Saadud tulemusi võrreldi ning kodeerimisel tekkinud alakategooriaid muudeti arutluse käigus tekkinud argumente silmas pidades.

Tulemused

Väikelapse vanuse seos kohanemiseks kuluva aja pikkusega

Selgitamaks välja kas väikelapse vanusel munitsipaallastehoidu minnes on seos kohanemiseks kuluva aja pikkusega, kasutati kahe arvtunnuse vahelise monotoonse seose tugevuse ja suuna mõõtmiseks Spearmani astakkorrelatsiooni. Nii lapsevanemate kui lapsehoidjate hinnangute põhjal statistiliselt olulisi seoseid ei ilmnenud. Uurides kohanemisperioodi pikkuse ja lapse vanuse vahelisi keskmiseid, standardhälvet ja vastamissagedust (Tabel 1), on näha, et ükski lapsehoidja ei leidnud, et väikelaps pole uurimuse läbiviimise ajahetkeni täielikult kohanenud, samas tervelt viis lapsevanemat arvas, et nende laste kohanemine alles käib.

Tabel 1. *Lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangud väikelapse kohanemise pikkusele seostatuna väikelapse vanusega hoidu minnes*

<i>Kohanemise pikkus</i>	<i>Lapsevanemad (N = 39)</i>			<i>Lapsehoidjad (N = 7)</i>		
	<i>Lapse vanus hoidu minnes</i>			<i>Lapse vanus hoidu minnes</i>		
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Alla nädala	3	18.67	2.08	4	19.25	1.90
1-2 nädalat	11	20.73	2.50	17	20.80	2.43
3-4 nädalat	11	19.91	2.47	7	19.00	1.15
Üle kuu aja	4	21.25	2.21	7	22.43	3.25
Rohkem kui 2 kuud	5	21.40	2.70	4	21.25	0.95
Pole tänaseni täielikult kohanenud	5	22.00	2.12	0	0	0

Märkused. *n* = vastajate arv, *M* = keskmine, *SD* = standardhälve

Tüdrukud on edukamad kohanejad kui poisid

Lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangute põhjal on poisid kohanemise edukuse alaskaaladel saanud madalamaid skooore võrreldes tüdrukutega (Tabel 2 ja Tabel 3). Selleks, et uurida kas poiste kohanemise edukuse alaskaalade skoorid erinevad statistiliselt olulisel määral tüdrukute kohanemise edukuse alaskaalade skooridest, kasutati Mann-Whitney U testi. Tulemustest selgus, et poiste kohanemise alaskaalal „stressi ja frustratsiooni taluvus“ ilmnis lapsevanemate hinnangute põhjal statistiliselt oluline erinevus ($U = 108$, $Z = -2.30$, $p = 0.02$), mida ei leitud lapsehoidjate hinnangute põhjal ($U = 177$, $Z = -0.29$, $p = 0.77$).

Tabel 2. Poiste ($n = 17$) kohanemise edukuse skoorid alaskaalade lõikes

<i>Kohanemise edukuse alaskaalad</i>	<u>Lapsevanemad (N = 39)</u>				<u>Lapsehoidjad (N = 7)</u>			
	<i>MIN</i>	<i>MAX</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>MIN</i>	<i>MAX</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Positiivsete tunnete väljendustase	2.00	4.67	3.37	.74	1.17	4.70	3.24	1.11
Lahusoleku ärevus	1.75	4.25	3.20	.70	1.75	5.00	3.40	.78
Agressiivne käitumine	1.00	5.00	3.50	1.15	2.00	5.00	4.20	1.14
Taaskohtumine vanemaga	3.00	5.00	4.33	.61	1.50	5.00	4.14	.96
Stressi ja frustratsiooni taluvus	2.50	4.50	3.44	.54	1.00	5.00	3.55	1.11
Toitumine, eneseteenindusoskus ja uni	2.75	5.00	3.63	.59	2.00	4.67	3.37	.85

Märkused. *MIN* = miinimum, *MAX* = maksimum, *M* = keskmine, *SD* = standardhälve

Tabel 3. Tüdrukute ($n = 22$) kohanemise edukuse skoorid alaskaalade lõikes

<i>Kohanemise edukuse alaskaalad</i>	<u>Lapsevanemad (N = 39)</u>				<u>Lapsehoidjad (N = 7)</u>			
	<i>MIN</i>	<i>MAX</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>MIN</i>	<i>MAX</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Positiivsete tunnete väljendustase	2.67	4.67	3.70	.49	1.67	5.00	3.60	.91
Lahusoleku ärevus	2.00	4.75	3.40	.77	1.50	5.00	3.55	.84
Agressiivne käitumine	2.50	5.00	3.70	.82	2.50	5.00	4.43	.80
Taaskohtumine vanemaga	3.75	5.00	4.50	.38	3.25	5.00	4.60	.50
Stressi ja frustratsiooni taluvus	2.50	5.00	3.90	.70	2.00	5.00	3.73	.90
Toitumine, eneseteenindusoskus ja uni	2.25	4.50	3.54	.68	2.70	5.00	3.81	.60

Märkused. *MIN* = miinimum, *MAX* = maksimum, *M* = keskmine, *SD* = standardhälve

Muutused väikelapse elus enne kohanemist ja selle jooksul seostuvad negatiivselt kohanemise edukusega

Kuus lapsevanemat märkis ära, et nende perekonnas leidsid aset suuremad muutused enne kohanemisperioodi või kohanemisperioodi jooksul. Kolmel korral märgiti ära vanemate lahtust, kahel korral uue lapse sündi ning ühel korral väga tihedat kolimist. Muutusi kogunud laste vanemate ja lapsehoidjate hinnanguid kohanemise edukuse alaskaaladel (Tabel 4) võrreldi kasutades Mann-Whitney U testi. Tulemuste kohaselt leiti statistiliselt olulised erinevused lapsevanemate hinnangutes alaskaaladel „agressiivne käitumine“ ($U = 24$, $Z = -2.97$, $p = 0.003$) ja „toitumine, eneseteenindusoskus ja uni“ ($U = 37,5$, $Z = -2.41$, $p = 0.016$) ning lapsehoidjate hinnangutes alaskaalal „positiivsete tunnete väljendustase“ ($U = 44$, $Z = -2.15$, $p = 0.032$).

Tabel 4. *Kohanemise eel ja jooksul muutusi kogunud väikelaste ($n = 6$) kohanemise edukuse skoorid alaskaalade lõikes.*

<i>Kohanemise edukuse alaskaalad</i>	<u>Lapsevanemad (N = 39)</u>		<u>Lapsehoidjad (N = 7)</u>	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Positiivsete tunnete väljendustase	3.39	.77	2.72	.83
Lahusoleku ärevus	3.04	1.06	3.46	.91
Agressiivne käitumine	2.42	.80	4.00	1.26
Taaskohtumine vanemaga	4.25	.59	4.20	.75
Stressi ja frustratsiooni taluvus	3.50	.63	3.00	1.05
Toitumine, eneseteenindusoskus ja uni	3.04	.43	3.44	.78

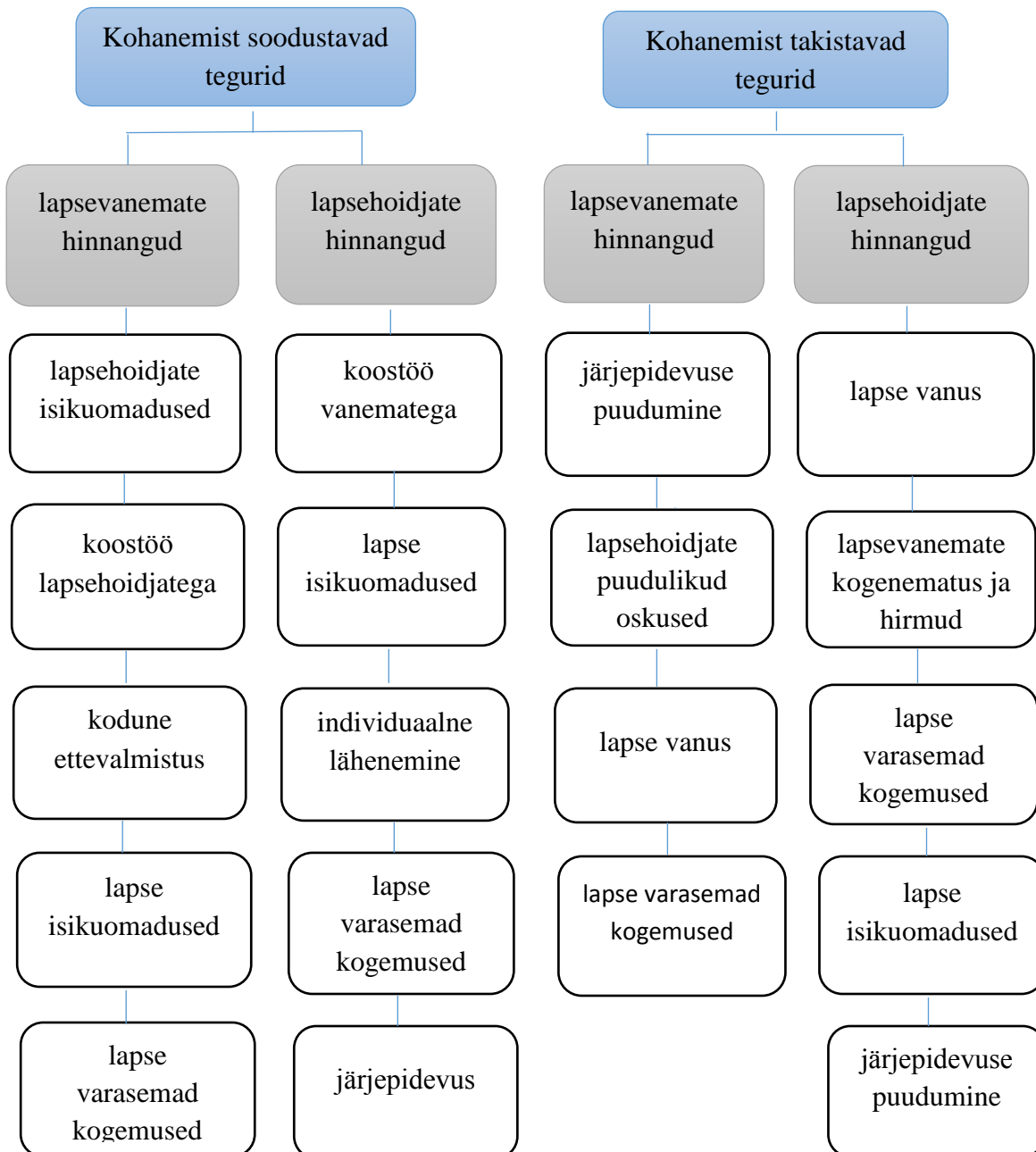
Märkused. *M* = keskmine, *SD* = standardhälve

Lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangud väikelapse kohanemist soodustavate ja takistavate tegurite kohta

Nii lapsevanematel kui ka lapsehoidjatel paluti lühidalt anda hinnang selle kohta, mis aitas hinnatava väikelapse kohanemisele kaasa ning mis seda takistas. Mõlemale küsimusele antud vastuste analüüsimisel moodustusid peakategooriad „kohanemist soodustavad tegurid“ ja „kohanemist takistavad tegurid“ ning nendest omakorda alakategooriad „lapsevanemate hinnangud“ ja „lapsehoidjate hinnangud“. Ülevaatlikud tulemused on esitletud Joonisel 1.

Lapsevanemate hinnangute põhjal moodustusid järgmised kohanemist soodustavate tegurite alakategooriad: lapsehoidjate isikuomadused, koostöö lapsehoidjatega, kodune ettevalmistus, lapse isikuomadused ning lapse varasemad kogemused. „Lapsehoidjate

isikuomadused“ alla koondati koodid lapsevanemate poolt esile toodud lapsehoidjate isikuomadustest, mis aitasid lapse kohanemisele kaasa ning nendeks olid näiteks sõbralikkus, vastutulelikkus, abivalmidus, kindlameelsus, aktiivsus, lapsesõbralikkus, soojus ja empaatilisus. „Koostöö lapsehoidjatega“ alla paigutusid koodid, mis puudutasid avatud suhtlemist lapsehoidjatega, kokkulepetest kinni pidamist, ema usaldust hoiu suhtes, võimalust lapsega koos rühmas olla ning lapse kaisulooma rühma kaasa võtmise lubamist.

Joonis 1. Lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangud kohanemist soodustavate ja takistavate tegurite kohta

„Kodune ettevalmistus“ alakategooriasse kogunesid koodid, mis olid seotud lapse koduse ettevalmistusega enne hoiuga alustamist ning nendeks olid näiteks kindla päevakava järgimine ja lapse positiivne meelestamine hoiu suhtes. „Lapse isikuomadused“ alakategooriasse paigutati koodid, mis tõid välja kohanemisele kaasa aidanud väikelapse isikuomadused, milleks lapsevanemate hinnangutel olid stabiilne närvikava, uudishimulikkus, seltsivus ja sotsiaalsus. „Lapse varasemad kogemused“ alakategooria sisaldas koode, mis oli seotud väikelapse varasemate kogemustega suhtlemisel eakaaslaste ja teiste täiskasvanutega.

Lapsehoidjate hinnangute põhjal moodustusid järgmised kohanemist soodustavate tegurite alakategooriad: koostöö vanematega, lapse isikuomadused, individuaalne lähenemine, lapse varasemad kogemused ning järjepidevus. „Koostöö vanematega“ alla koondati koodid, mis puudutasid vanemate positiivseid ja toetavaid hoiakuid, avatud suhtlemist, rahuliku kohanemistempo võimaldamist lapsevanemate poolt ja ema kohalolekut rühmas, mis aitas lapsel turvatunnet säilitada. Alakategooria „Lapse isikuomadused“ sisaldasid koode väikelapse isikuomadustest, mis aitasid lapsehoidjate hinnangute põhjal kohanemisele kaasa ning nende hulgas nimetati uudishimulikkust, enesekindlust, empaatiavõimet, jõulist natuuri, sotsiaalsust, sõbrunemisvõimet ja rahulikkust. Kuigi väikelapse verbaalne võimekus ei paigutu otseselt isikuomaduste alla, mainisid kaks lapsehoidjat, et see aitas oluliselt lapse kohanemisele kaasa kuna laps oli võimeline oma soove väljendama.

„Individuaalne lähenemine“ alakategooriasse koondati koodid lapsehoidjate tegevuste kohta, mis nende endi hinnanguil väikelapse kohanemisele kaasa aitasid ning nendeks olid väikelapse jälgimine, tähelepanu kõrvale juhtimine meeldivatele asjadele, piisav tähelepanu ja individuaalne tegelemine. Alakategooriasse „Lapse varasemad kogemused“ paigutati koodid, mis olid seotud väikelapse varasemate kogemustega suhtlemisel eakaaslaste ja teiste täiskasvanutega ning eelnevad kogemused erinevate hoidjatega. Alakategooria „Järjepidevus“ koosnes koodidest, mis olid seotud rutiinsete tegevustega hommikul, kui lapsevanem rühmast lahkus ning järjepidevalt lastele nii lühemate hoiupäevade kui ka puhkepäevade võimaldamisega.

Lapsevanemate hinnangute põhjal moodustusid kohanemist takistavatest teguritest alakategooriad ning nendeks olid: järjepidevuse puudumine, lapsehoidjate puudulikud oskused, lapse vanus ja lapse varasemad kogemused. „Järjepidevuse puudumine“ alakategooriasse paigutati koodid, mis olid seotud väikelapse tiheda haigestumisega, erineva unerežiimiga ning paralleelselt kahes erinevas hoius käimisega (kaks päeva nädalas munitsipaallastehoius ning ülejäänud päevadel inglise keelses hoius). „Lapsehoidjate puudulikud oskused“ alakategooriasse paigutati koodid, mis olid seotud lapsehoidjate

käitumise või puudulike oskustega, mis lapsevanemate hinnangutel väikelaste kohanemist takistasid ning nendest toodi välja näiteks raskusi lapsevanemaga suhtlemisel, oskamatus lastega tegeleda, karjumist ning oskamatus lapsele turvatunnet pakkuda, mille tulemuseks oli lapse hirm või tõrge lapsehoidja suhtes. „Lapse vanus“ alakategooria moodustus kahest tegurist: liiga varajane lapse hooldu panemine ning lapse vanusest tulenevad raskused emast eemalolekul. Lisaks mainis üks lapsevanem ära, et tema laps oli rühmas noorim ning ei suutnud vanemate rühmakaaslastega läbiviidavaid tegevusi kaasa teha. „Lapse varasemad kogemused“ alla koondusid koodid, mis hõlmasid väheseid kokkupuuteid eakaaslaste ja täiskasvanutega. Üks lapsevanem tõi muuhulgas kohanemist takistava tegurina välja ka piirangu, mille kohaselt ei lubatud rohkem kui tund aega päevas koos lapsega rühmas kaasas olla.

Lapsehoidjate hinnangute põhjal moodustunud kohanemist takistavate tegurite alakategooriad olid: lapse vanus, lapsevanemate kogenumatus ja hirmud, lapse varasemad kogemused, lapse isikuomadused ning järjepidevuse puudumine. „Lapse vanus“ alakategoorias toodi lapsehoidjate hinnangute põhjal välja samasugused tegurid nagu lapsevanemategi puhul: väikelapse liiga varajane hooldu panek ning sellest tingitud raskused emast eemalolekuga. „Lapsevanemate kogenumatus ja hirmud“ alakategooriasse paigutusid koodid, mis olid seotud lapsehoidjate järgmiste hinnangutega: ema vähene usk lapse kiirese kohanemisesse, vanemate kartused, liiga lühike kohanemisperiood ning lapsevanema ajaliselt liiga pikk rühmas viibimine kohanemisperioodil. „Lapse varasemad kogemused“ alakategooriasse koondati koodid, mis puudutasid väheseid kokkupuuteid eakaaslastega, mille tulemusena lapsehoidjate hinnangute põhjal ilmutasid väikelapsed madalaid sotsiaalseid oskusi ning omaealistega mängimise oskuse puudumine, mille tulemusena väikelaps eelistab täiskasvanute seltskonda. „Lapse isikuomadused“ alakategooriasse paigutati koodid, mis olid seotud lapse tagasihoidliku temperamendiga, argusega, reaktiivse temperamendiga ning lapsehoidja hinnangul ühel väikelapsel esinevad kerged autistlikud jooned (pilkkontakti vältimine, monotoonselt ja pikka aega ühe mänguasja edasi-tagasi liigutamine). „Järjepidevuse puudumine“ alakategoorias eristus lapsehoidjate hinnangute põhjal üks takistav tegur ning selleks oli väikelapse tihe haigestumine, mis mõjus kohanemisele pärssivalt. Muuhulgas tõi lapsehoidjad kohanemist takistavate tegurite all välja ka nutvaid rühmakaaslasi, mis tekitas ka ülejäänud lastes stressi ning lapse keelebarjääri, mis takistas väikelapsel õeldust aru saada ja suhelda.

Lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangute võrdlemiseks uuriti lisaks ka kohanemise edukuse alaskaalade keskmisi skoori koos standardhälvetega (Tabel 5). Ilmnenu erinevuste

uurimiseks kasutati paarisvalimite t-testi, mille tulemuste kohaselt leiti lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangutes statistiliselt oluline erinevus ainult alaskaalal „agressiivne käitumine“ ($t = -4.08$, $df = 38$, $p = 0.00$). Kuna ülejäänud alaskaalade puhul olid lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangute keskmised skoorid üsna sarnased, siis kasutati seoste leidmiseks Spearman'i astakkorrelatsiooni. Tulemustest selgus, et lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangud laste kohanemise edukusele on statistiliselt oluliselt seotud alaskaaladel „positiivsete tunnete väljendustase“ ($r = 0.32$, $n = 39$, $p = .046$) ning „stressi ja frustratsiooni taluvus“ ($r = 0.44$, $n = 39$, $p = .005$). Ülejäänud alaskaalade puhul statistiliselt olulisi seoseid ei leitud.

Tabel 5. Väikelaste kohanemise edukuse skoorid alaskaalade lõikes lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangute põhjal

<i>Kohanemise edukuse alaskaalad</i>	<u>Lapsevanemad (n = 39)</u>		<u>Lapsehoidjad (n = 7)</u>	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Positiivsete tunnete väljendustase	3.54	.62	3.43	1.00
Lahusoleku ärevus	3.31	.74	3.49	.81
Aggressiivne käitumine	3.59	.97	4.32	.96
Taaskohtumine vanemaga	4.43	.49	4.39	.76
Stressi ja frustratsiooni taluvus	3.70	.68	3.65	.99
Toitumine, eneseteenindusoskus ja uni	3.58	.64	3.62	.77

Märkused. *M* = keskmine, *SD* = standardhälve

Lapsehoidja usaldus lapsevanema vastu on seotud lapsevanema haridustasemega

Lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangud vastastikusele usaldusele on küllaltki kõrged (Tabel 6). Uurimaks, kas lapsehoidja usaldus lapsevanema vastu on seotud lapsevanema haridustasemega, kasutati kõigepealt Spearmani astakkorrelatsiooni, mille tulemuste põhjal statistiliselt olulisi seoseid ei ilmnenud. Selleks, et uurida kas lapsehoidja usalduses lapsevanema vastu esineb erinevusi erinevate haridustasemetega lapsevanemate puhul, kasutati Kruskal-Wallise testi, mille tulemusena ei leitud ühtegi statistiliselt olulist erinevust.

Tabel 6. *Lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangud vastastikusele usaldusele*

	<i>n</i>	<i>MIN</i>	<i>MAX</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Lapsevanemate usaldus	39	2.80	5.00	4.21	.59
Lapsehoidjate usaldus	7	2.44	5.00	4.19	.66

Märkused. *n* = vastajate arv, *MIN* = miinimum, *MAX* = maksimum, *M* = keskmine, *SD* = standardhälve

Väikelaste kohanemise edukuse ning lapsevanema ja lapsehoidja vahelise usalduse vahel on positiivne seos

Seoste kontrollimiseks kasutati Spearman'i astakorrelatsiooni, mille tulemusena leiti statistiliselt olulised seosed lapsevanemate ja lapsehoidjate kohanemisele antud hinnangute vahel, lapsevanemate kohanemisele antud hinnangute ja lapsehoidja usalduse vahel ning lapsehoidjate kohanemisele antud hinnangute ja usalduse vahel (Tabel 7).

Tabel 7. *Lapsevanemate ja lapsehoidjate kohanemise edukusele ja usaldusele antud hinnangute omavahelised seosed*

	1.	2.	3.	4.
1. Lapsevanemate kohanemise edukuse koguskoor	---			
2. Lapsehoidjate kohanemise edukuse koguskoor	.450**	---		
3. Lapsevanemate usalduse koguskoor	.143	-.053	---	
4. Lapsehoidjate usalduse koguskoor	.367*	.484**	-.106	---

Märkused. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Arutelu

Väikelaste kohanemist lastehoius ja lasteaias on laialdaselt uuritud nii Eestis kui välismaal, aga uurimusi, kus informatsiooni andjatena on samaaegselt kasutatud nii lapsevanemaid kui ka lapsehoidjaid/õpetajaid on siiski läbi viidud väga vähe. Lapsevanemate ja õpetajate vahelist usaldust on vähesel määral uuritud lasteaia kontekstis, samas pole ükski neist uurimustest käsitelnud seda seostatuna lapse kohanemisega. Sellest tulenevalt oli käesoleva magistritöö eesmärgiks välja selgitada millised tegurid mõjutavad lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnanguil sõimelaste kohanemist ning leida seoseid lapsevanema ja lapsehoidja vahelise usalduse ning sõimelaste kohanemise vahel. Antud uurimuses sooviti vastuseid saada kuuele uurimisküsimusele.

Esimese uurimisküsimuse eesmärgiks oli välja selgitada kas väikelapse vanus munitsipaallastehoidu minnes on seotud tema kohanemiseks kuluva aja pikkusega. Kuigi varasemad uurimused on leidnud, et väikelapse vanus hoidu minnes mõjutab kohanemisel esinevaid raskusi ja kohanemise kulgu (Varin et al., 1996; Loeb et al., 2007), ei leitud käesolevas uurimuses seost lapse vanuse ja kohanemisele kulunud aja vahel. Samas oli tervenisti viis lapsevanemat arvamusel, et nende laps pole uurimuse läbiviimise ajahetkeni veel täielikult kohanenud, kuigi sama ei arvanud ükski lapsehoidja, mis näitab ilmekalt, et lapsevanemad ja lapsehoidjad hindavad kohanemise pikkust erinevalt. Põhjuseks miks väikelapse vanuse ja kohanemiseks kulunud aja vahel seoseid välja ei tulnud, on tõenäoliselt ka käesoleva uurimuse väike valim ning selle vanuseline homogeensus (16 kuni 26 elukuud). Välismaal lähevad paljud lapsed hoidu juba enne esimest eluaastat ning sellest tulenevalt on ka laste vanuseline jagunemine ühe hoiurühma lõikes väga erinev, mis omakorda võimaldab olulistel erinevustel välja paista.

Teise töös esitatud uurimisküsimuse eesmärgiks oli lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangute põhjal välja selgitada kas tüdrukud on poistest edukamad kohanejad või mitte. Selleks võrreldi poiste ja tüdrukute kohanemise edukuse skooride kõigide alaskaalade lõikes. Uurimistulemustest selgus, lapsevanemate hinnangute põhjal esines poistel tüdrukutest madalamat stressi ja frustratsiooni taset, samasugune tendents ei tulnud aga välja lapsehoidjate hinnangute põhjal. Saadud tulemusi kinnitavad ka varasemad uurimused, mille kohaselt poisid on stressile vastuvõtlikumad (Wachs, 1992) ning neil on kõrgem risk hoiuga kehvemini kohaneda kui tüdrukutel (Pianta, 2001; de Schipper et al., 2004).

Muutused väikelapse elus enne kohanemist ja selle jooksul võivad negatiivselt mõjutada kohanemise edukust. Kuue muutusi kogenud lapse kohanemise edukuse skoorid alaskaaladel olid üsna madalad. Lapsevanemate hinnangute puhul esinesid statistiliselt olulised erinevused agressiivse käitumise ning toitumise, eneseteenindusoskuse ja une osas võrreldes lapsehoidjate hinnangutega. Lapsehoidjate hinnangute puhul esines statistiliselt oluline erinevus positiivsete tunnete madala väljendustaseme osas, mida kinnitab ka varasem uurimus (Datler et al., 2012). Need tulemused ilmestavad selgelt, et muutustel väikelapse elus on otsene mõju tema kohanemise edukusele. Selleks, et mõlemad osapooled oleksid hästi informeeritud ning saaksid sellest tulenevalt ka väikelast paremini toetada, on seetõttu oluline kodu ja hoiu vaheline kommunikatsioon (Clarke-Steward & Allhusen, 2005).

Lapsevanemate hinnangud kohanemist soodustavate tegurite osas langesid suures osas kokku lapsehoidjate hinnangutega ning need puudutasid koostööd, lapse isikuomadusi ning lapse varasemaid kogemusi. Lapsevanemad pidasid kohanemist soodustavate tegurite all

oluliseks lisaks eelpool nimetatutele ka lapsehoidjate isikuomadusi ja lapse kodust ettevalmistamist. Lapsehoidjate isikuomadusi nagu avatus, soojus, hoolivus ja võime pakkuda turvatunnet, on lapsevanemad muuhulgas pidanud ka olulisemateks aspektideks hoiu valiku tegemisel (Pianta, 1999). Lapsehoidjate hinnangutel olid kohanemise toetamisel olulised veel ka lapsehoidja individuaalne lähenemine ning järjepidevus. Viimane neist väljendub järjepidevate rutiinide järgimises nii kodu kui hoiu keskkonnas (Rowell, 2006) ning on seotud nii hommikuste lahkumisrituaalide (Marty et al., 2005; Balaban, 2006) kui ka järjepidevalt lastele lühemate hoiupäevade võimaldamisega (Undheim & Drugli, 2012).

Ka kohanemist takistavate tegurite puhul moodustus lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangute puhul ühisosasid ning nendeks olid lapse vanus, lapse varasemad kogemused ning järjepidevuse puudumine. Eraldi tõid takistavate tegurite all lapsevanemad välja lapsehoidjate puudulikke oskusi, mis võivad väljenduda laste ealiste iseärasuste mitte tundmises ning madalas sensitiivsuses (Balaban, 2006) ning lapsehoidja käitumises (Buyse et al., 2011). Lapsehoidjad hindasid takistavate teguritena veel lapse isikuomadusi ning lapsevanemate kogenematust ja hirme. Varasemad uurimused on leidnud, et lapse ja lapsehoidja iseloomujooned mõjutavad kahepoolset suhte kvaliteeti (Pianta, 1999) ning lapse temperamendi arvesse võtmine aitab kohanemisel last paremini mõista ja toetada (Schipper de et al., 2004). Väikelapse turvatunnet võivad omakorda õhnestada vanemate abitus ning süü ja –pingetunne (Marty, Readdick, & Walters, 2005).

Vaadates eraldi ka lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnanguid väikelaste kohanemise edukuse alaskaalal, ilmnes, et lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangud laste kohanemise kohta on statistiliselt oluliselt seotud kahel alaskaalal ning nendeks on „positiivsete tunnete väljendustase“ ning „stressi ja frustratsiooni taluvus“, ülejäänud alaskaalade puhul statistiliselt olulisi seoseid ei leitud.

Varasemad uurimused on leidnud positiivseid seoseid lapsehoidja usalduse ja ema kõrgema haridustaseme vahel (Kikas et al., 2011; Kikas et al., 2016). Kuigi lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangud vastastikusele usaldusele olid käesolevas uurimuses küllaltki kõrged, ei leitud lapsehoidja usalduses lapsevanema vastu statistiliselt olulisi erinevusi, mis oleksid seotud lapsevanemate haridustasemega. Tõenäoliselt on ka antud valimi puhul seos olemas, aga põhjuseks, miks statistiliselt olulisi erinevusi välja ei tulnud on siinkohal liiga väike valim, mis ei võimalda olulistel erinevustel esile tulla.

Kuigi väikelaste kohanemise edukuse ning lapsevanema ja lapsehoidja vahelise usalduse vahelisi seoseid uurivaid uurimusi pole varem läbi viidud ning sellest tulenevalt puuduvad sellekohased uurimistulemused, kinnitab Shpancer (1999), et lapsevanema ja

lapsehoidja vahelise suhte kvaliteet mõjutab otseselt väikelapse kohanemist hoiuga. Tulemustest selgus, et kõige tugevamalt korreleerusid omavahel lapsehoidja usaldus lapsevanema suhtes ning lapsehoidja hinnangud väikelapse kohanemise edukusele. Samasugune tendents leiti lapsevanemate ja lapsehoidjate kohanemise edukusele antud hinnangute ning lapsevanemate kohanemise edukusele antud hinnangute ja lapsehoidja usalduse vahel lapsevanema suhtes. Sellest tulenevalt võib järeldada, et väikelapse kohanemise edukusele antavad hinnangud ja lapsehoidja poolt antavad hinnangud usaldusele on vastastikusel sõltuvusel.

Käesoleva töö uurimistulemustest selgus, et poisid ilmutavad kohanemisperioodil üles tüdrukutest madalamat stressi ja frustratsiooni taluvuse taset, muutustel väikelapse elus kohanemise ajal ja sellele eelneval ajal on negatiivne mõju kohanemise edukusele, lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangud peamiste kohanemist toetavate ja takistavate tegurite kohta erinevad üksteisest, samuti lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnangud kohanemise edukuse skaalal. Väikelaste kohanemise edukuse ning lapsehoidja usalduse vahel on positiivne seos. Käesoleva uurimuse tulemused viitavad sellele, et erinevate informeerijate hinnanguid kasutades on üsna tõenäoline saada uurimistulemustes vastakaid tulemusi, mis aga ei tähenda, et need uurimistulemused selle tõttu vähem väärtuslikumad oleksid.

Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus

Töö piiranguks on ühest küljest väike valim, mis ei võimaldanud statistiliselt olulistel seostel esile tulla. Kuna kohanemise edukust hindav uurimisinstrument on antud töö autori poolt koostatud, tuginedes varasematele uurimustele ja teaduskirjandusele, siis peaks seda kindlasti veel testima ja vajadusel täiendama, mille järel võiks sellest saada kompaktne uurimisinstrument, millega uurida väikelaste kohanemisega seotud olulisemaid aspekte.

Laste esmast kohanemist uurides võiks kindlasti üle täpsustada hoiu või lasteaia poliitikat selle kohta kas ja kui kaua lapsevanem üldse võib koos lapsega rühmas viibida. Antud uurimuse tulemuste analüüsimisel ilmnes, et mitte kõik munitsipaallastehoiud ei lubanud lapsevanemal ise kohanemise ajal rühmas oldava aja üle otsustada, samas on lapsega rühmas koos viibimine oluliseks kohanemist toetavaks teguriks.

Töö tugevuseks on erinevate informatsiooni andjatena nii lapsevanemate kui lapsehoidjate kaasamine väikelapse kohanemise hindamisse. Samuti võimaldab kvantitatiivse ja kvalitatiivse andmeanalüüsi meetodite kasutamine anda põhjalikumad ja sisukamad ülevaadet käsitletavast temaatikast. Praktilise väärtusena võib käsitleda uurimistulemusi, mis puudutasid väikelapse elus toimunud muutusi ning nende mõju kohanemisele ning väikelapse

kohanemise edukuse ning lapsevanema ja lapsehoidja vahelise usalduse vahelist positiivset seost.

Tänu sõnad

Soovin tänada oma lähedasi, kes oma toetusega selle töö valmimisele kaasa aitasid. Samuti tänan Reelika Suvistet ja teisi häid kolleege, kes motivatsiooni üleval aitasid hoida.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Adams, K. S., & Christenson, S. L. (2000). Trust and the family-school relationship examination of parent-teacher differences in elementary and secondary grades. *Journal of School Psychology, 38*(5), 477-497.
- Ahnert, L., & Lamb, M. E. (2003). Shared care: Establishing a balance between home and child care settings. *Child Development, 74*(4), 1044-1049.
- Ahnert, L., Gunnar, M., Lamb, M., & Barthel, M. (2004). Transition to Child Care: Associations With Infant-Mother Attachment, Infant Negative Emotion and Cortisol Elevations, *Child Development, 75*(3), 639-650.
- Allmann, S. (2010). *Lasteaeda rõõmuga : kohanemine : nõuandeid lasteaiatõpetajale, lapsevanemale*. Tallinn: Ilo. Printon
- Balaban, N. (2006). Easing the separation process for infants, toddlers, and families. *Young Children, 61*, 14-21.
- Bang, Y.-S. (2014). Teacher-caregivers' perceptions of toddlers' adaptation to a childcare center. *Social Behavior and Personality, 42*(8), 1279-1292.
- Barbarin, O. A., McCandies, T. M., Early, D., Clifford, R. M., Bryant, D., Burchinal, M., . . . Pianta, R. (2006). Quality of prekindergarten: What families are looking for in public sponsored programs. *Early Education and Development, 17*(4), 619-642.
- Behling, O., & Law, K. S. (2000). *Translating questionnaires and other research instruments: Problems and solutions*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss (Volume II: Separation anxiety and anger)*. New York: Basic Books.
- Bowlby, R. (2007). Babies and toddlers in non-parental daycare can avoid stress and anxiety if they develop a lasting secondary attachment bond with one carer who is consistently accessible to them. *Attachment & Human Development, 9*(4), 307-319.
- Bradley, R. H., & Vandell, D. L. (2007). Child care and the well-being of children. *Archives of Pediatrics Adolescent Medicine, 161*, 669-676.

Bratsch-Hines, M. E., Mokrova, I., & Vernon-Feagans, L. (2015). Child care instability from 6 to 36 months and the social adjustment of children in prekindergarten. *Early Childhood Research Quarterly, 30*, 106-116.

Brewster, C., & Railsback, J. (2003). Building trust with schools and diverse families: A foundation for lasting partnership. Portland, OR: Northwest Regional Educational Laboratory. <http://www.ode.state.or.us/opportunities/grants/saelp/trustnwrel.pdf>

Britto, P. R., Boller, K., & Yoshikawa, H. (2011). Quality of early childhood development programs in global contexts: Rationale for investment, conceptual framework and implications for equity. *Social Policy Report, 25*(2), 1-31.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Bronson, M. B. (2000). *Self-regulation in Early childhood: Nature and nurture*. New York, NY: Guilford

Brownell, C., Ramani, G., & Zerwas, S. (2006). Becoming a social partner with peers: Cooperation and social understanding in one-and two-year-olds. *Child Development, 77*, 803–821.

Burchinal, M. R., & Cryer, D. (2003). Diversity, child care quality, and developmental outcomes. *Early Childhood Research Quarterly, 18*, 401-426.

Buyse, E., Verschueren, K., & Doumen, S. (2011). Preschoolers' attachment to mother and risk for adjustment problems in kindergarten: Can teachers make a difference? *Social Development, 20*, 33-50.

Calhoun, J., & Acocella, J. R. (1990). *Psychology of adjustment and human relationships*. New York: Mc Graw-Hill.

Chambliss, D. F., & Schutt, R. K. (2003). *Making sense of the social world: methods of investigation*. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.

Christenson, S. (2004). The family-school partnership: An opportunity to promote the learning competence of all students. *School Psychology Review, 33*, 83-104.

Clarke-Steward, A., & Allhusen, V. (2005). *What we know about child care*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Creswell, J. W. (2008). *Educational Research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. University of Nebraska-Lincoln: Merrill Prentice Hall.

Cryer, D., Wagner-Moore, L., Burchinal, M., Yazejian, N., Hurwitz, S., & Wolery, M. (2005). Effects of transitions to new child care classes on infant/toddler distress and behavior. *Early Childhood Research Quarterly*, 20, 37–56.

Datler, W., Ereky-Stevens, K., Hover-Reisner, N., & Malmberg, L.-E. (2012). Toddlers' transition to out-of-home day care: Settling into a new care environment. *Infant Behavior & Development*, 35(3), 439-451.

de Schipper, J., C., van IJzendoorn, M. H. & Tavecchio, L. W. C. (2004). Stability in center day care: relations with children's well-being and problem behavior in day care, *Social Development*, 13(4), 531-550.

Drugli, M. B., & Undheim, A. M. (2012). Relationships between young children in full-time day care and their caregivers: a qualitative study of parental and caregiver perspectives, *Early Child Development and Care*, 182(9), 1155-1165.

Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 20013. (2013). Toim. Raadik, M. Koostanud Erelt, T., Leemets, T., Mäearu, S. & Raadik, M. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Fantuzzo, J., Tighe, E., & Childs, S. (2000). Family involvement questionnaire: A multivariate assessment of family participation in early childhood education. *Journal of Educational Psychology*, 92(2), 367-376.

Forry, N. D., Simkin, S., Wheeler, E. J., & Bock, A. (2013). „You know how it makes you feel“: Low income parents' childcare priorities and definitions of ideal high-quality childcare. *Journal of Children and Poverty*, 19(2), 107-126.

Gialamas, A., Mittinty, M. N., Sawyer, M. G., Zubrick, S. R., & Lynch, J. (2014). Child care quality and children's cognitive and socio-emotional development: an Australian longitudinal study. *Early Child Development and Care*, 184(7), 977-997.

- Grogan, K. E. (2012). Parents' choice of pre-kindergarten: the interaction of parent, child and contextual factors. *Early Child Development and Care*, 182(10), 1265-1287.
- Haapsamo, H., Kuusikko-Gauffin, S., Carter, A. S., Pollock-Wurman, R., Ebeling, H., Joskitt, L., . . . Moilanen, I. (2012) A pilot longitudinal follow-up study of the Brief Infant Toddler Social–Emotional Assessment (BITSEA) in Northern Finland: examining toddlers' social–emotional, behavioural and communicative development, *Early Child Development and Care*, 182(11), 1487-1502.
- Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2001). Early teacher-child relationships and the trajectory of children's school outcomes through eight grade. *Child Development*, 72, 625-638.
- Hausfather, A., Toharia, A., LaRoche, C., & Engelsmann, F. (1997). Effects of age of entry, day-care quality, and family characteristics on preschool behavior. *Journal of Child Psychology & Psychiatry & Allied disciplines*, 38, 441-448.
- Howes, C., & James, J. (2002), Children's social development within the socialization context of childcare and early childhood education. In P.K . Smith, & C.H. Hart (Eds.), *Blackwell handbook of child social development* (pp. 137-155). Malden, MA: Blackwell Publishers Ltd.
- Hoy, W. K., & Tschannen-Moran, M. (1999). The five faces of trust: An empirical confirmation in urban elementary schools. *Journal of School Leadership*, 9, 184-208.
- Hsieh, H.-F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15, 1277–1288.
- Janssen, M., Bakker, J.T.A., Bosman, A.M.T., Rosenberg, K., & Leseman, P.P.M. (2012). Differential trust between parents and teachers of children from low-income and immigrant backgrounds. *Educational Studies*, 38(4), 383-396.
- Keyes, C. R. (2002). A way of thinking about parent/teacher partnerships for teachers. *International Journal of Early Years Education*, 10, 177-191.
- Kikas, E., Lerkkanen, M.-L., Pakarinen, E., & Poikonen, P.-L. (2016). Family-and classroom-related factors and mother-kindergarten teacher trust in Estonia and Finland. *Educational Psychology*, 36(1), 47-72.

Kikas, E., Poikonen, P.-L., Kontoniemi, M., Lyyra, A.-L., Lerkkanen, M.-K., & Niilo, A. (2011). Mutual trust between kindergarten teachers and mothers and its associations with family characteristics in Estonia and Finland. *Scandinavian Journal of Education Research*, 55(1), 23-37.

Klein, P., Kraft, R., & Shohet, C. (2010). Behaviour patterns in daily mother-child separations: Possible opportunities for stress reduction. *Early Child Development and Care*, 180, 387-396.

Koolieelse lasteasutuse pedagoogide kvalifikatsiooninõuded. (2002). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/103092013036>

Koolieelse lasteasutuse seadus. (2015). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/KELS>

Kutsestandard, lapsehoidja IV tase. (2011). Külastatud aadressil <http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10414964>

Ladd, G. W., & Troop-Gordon, W. (2003). The role of chronic peer difficulties in the development of children's psychological adjustment problems. *Child Development*, 74(5), 1344-1367.

Lally, J. R. (1995). The impact of child care policies and practices on infant/toddler identity formation. *Young Children*, 51(1), 58-67.

Lam, M., & Pollard, A. (2006). A conceptual framework for understanding children as agents in the transition from home to kindergarten. *Early Years*, 26(2), 123-141.

Lang, S. N., Tolbert, A. R., Schoppe-Sullivan, S. J., & Bonomi, A. E. (2016). A cocaring framework for infants and toddlers: Applying a model of coparenting to parent-teacher relationships. *Early Childhood Research Quarterly*, 34, 40-52.

Lapsehoidja eriala riiklik õppekava. (2008). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13301616>

Leola, H. (2015). Laste kohanemisprotsess ning seda soodustavad ja takistavad tegurid lastevanemate ja õpetajate hinnangul ühe sõimerühma näitel. Magistritöö. Tartu Ülikool

Loeb, S., Bridges, M., Bassok, D., Fuller, B., & Rumberger, R. W. (2007). How much is too much? The influence of preschool centers on children's social and cognitive development. *Economics of Education Review*, 26, 52-66.

Martin, K. (2010). Lapse kohanemine lasteaia ja lastehoiuga lapsevanemate ja õpetajate ning lapsehoidjate hinnangul Tartu linna näitel. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Marty, A. H., Readdick, C. A., & Walters, C. M. (2005). Supporting secure parent-child attachments: the role of the non-parental caregiver. *Early Child Development and Care*, 175(3), 271-283.

Mensing, J. F., French, D., Fuller, B., & Kagan, S. L. (2000). Child care selection under welfare reform: How mothers balance work requirements and parenting. *Early Education and Development*, 11, 573-595.

Ostrouhova, A. (2000). *Uspe naja adapttsija*. Obrut nr 3.

Pianta, R. C. (1999) *Enhancing relationships between children and teachers*. Washington, DC: American Psychological Association.

Pianta, R. C. (2001). *Student-Teacher Relationship Scale* [STRS]. Lutz, FL: Psychological Assessment Resources.

Recchia, S. L. (2012). Caregiver-child relationships as a context for continuity in child care. *Early Years: An International Research Journal*, 32(2), 143-157.

Riigikontrolli aruanne Riigikogule: „Lasteaiakohtade kättesaadavus valdades ja linnades“ (2015). Külastatud aadressil
<http://www.riigikontroll.ee/Auditeeritavaile/Audititeplaan/tabid/120/AuditId/272/language/et-EE/Default.aspx>

Rowell, P. (2006). Supporting children to settle into child care. Extract from Putting Children First, the *Newsletter of the National Childcare Accreditation Council (NCAC)*, 20, 20-22.

Santos, J. R. A. (1999). Cronbach's Alpha: A Tool for Assessing the Reliability of Scales. *The Journal of Extension: Tools of the Trade*. 37(2). Külastatud aadressil:
<http://www.joe.org/joe/1999april/tt3.php>

Shpancer, N. (1999). Caregiver-parent relations in day care: Testing the buffer hypothesis. *Early Child Development and Care*, 156, 1-14.

Shpancer, N. (2006). The effects of daycare: persistent questions, elusive answers. *Early Childhood Research Quarterly*, 21, 227-237.

Shpancer, N., Bowden, J., Ferrell, M., Pavlik, S., Robinson, M., Schwind, J., . . . Young, J. (2002). The Gap: Parental knowledge about daycare. *Early Child Development and Care*, 172(6), 635-642.

Shpancer, N., Dunlap, B., Melick, K. M., Coxe, K., Kuntzman, D., Sayre, P. S., . . . Spivey, A. T. (2008). Educators or babysitters? Daycare caregivers reflect on their profession. *Child Care in Practice*, 14(4), 401-412.

Smith, P. K., Cowie, H., & Blades, M. (2008). *Laste arengu mõistmine*. Tallinn : Tallinna Ülikooli Kirjastus

Sroufe, L. (2005). Attachment and development: A prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment & Human Development*, 7, 349-367.

Sytsma, S., Kelley, M., & Wymer, J. (2001). Development and initial validation of the child routines inventory. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23, 241-251.

Zachrisson, H. D., Dearing, E., Lekhal, R., & Toppelberg, C. O. (2013). Little evidence that time in child care causes externalizing problems during early childhood in Norway. *Child Development*, 84(4), 1152-1170.

Tartu linna kodulehekül (s.a.). Külastatud aadressil

http://www.tartu.ee/index.php?lang_id=1&menu_id=8&page_id=24892

Thompson, R. A. (2000). The legacy of early attachments. *Child Development* 71(1), 45-152.

Tschannen-Moran, M. (2004). *Trust matters: Leadership for successful schools*. Jossey Bass: A Wiley Imprint.

- Troxel, W. M., Trentacosta, C. J., Forbes, E. E., & Campbell, S. B. (2013). Negative emotionality moderates associations among attachment, toddler sleep, and later problem behaviors. *Journal of Family Psychology*, 27(1), 127-136.
- Undheim, A. M., & Drugli, M. B. (2012). Perspective of parents and caregivers on the influence of full-time day-care attendance on young children. *Early Childhood Development and Care*, 182(2), 233-247.
- Wachs, T. D. (1992). *The nature of nurture*. Newbury Park: SAGE.
- Vandell, D. L., Belsky, J., Burchinal, M., Steinberg, L., & Vandergrift, N. (2010). Do effects of early child care extend to age 15 years? Results from the NICHD study of early child care and youth development. *Child Development*, 81(3), 737-756.
- Varin, D., Crugnola, C. R., Molina, P., & Ripamonti, C. (1996). Sensitive periods in the development of attachment and the age of entry into day care. *European Journal of Psychology of Education*, 11(2), 215-229.
- Watanabe, S. E., Donzella, B., Alwin, J., & Gunnar, M. R. (2003). Morning-to-afternoon increase in cortisol concentration for infants and toddlers at child care: Age differences and behavioral correlates. *Child Development*, 74, 1006-1020.
- Wildenger, L. K., & McIntyre, L. L. (2011). Family concerns and involvement during kindergarten transition. *Journal of Child and Family Studies*, 20, 387-396.

Lisa 1. Lapsehoidja ankeet

HEA LAPSEHOIDJA!

Palun Teie kaasabi magistr töö „Sõimelaste kohanemine ning lapsevanema ja hoidja vaheline usaldus lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnanguil Tartu munitsipaallasteheidude näitel“ läbiviimiseks. Minu uurimistöö peamiseks eesmärgiks on kaardistada peamisi tegureid, mis mõjutavad sõimealiste laste kohanemist munitsipaallasteheidudes nii lapsevanemate kui ka lapsehoidjate hinnangute alusel. Teiseks töö eesmärgiks on uurida kas ja mil määral mõjutab lapsevanema ja lapsehoidja vaheline tajutud usaldus laste kohanemist lastehoiuga.

Käesolev ankeet koosneb kokku neljast küsimusest Teie kohta ning kaheksast küsimusest või väitest hinnatava lapse kohta. Juhendid ankeedi täitmiseks on ära toodud küsimuste ja väidete juures. Palun olge oma vastustes aus, neid kasutatakse üldistatult vaid teadustöö tegemisel ning need on konfidentsiaalsed. Antud uurimuses osalemine on vabatahtlik ning Teil on õigus uuringus osalemine igal ajal lõpetada, kui seda soovite.

Lugupidamisega

Maris Luhamets

TÜ Haridusteaduste instituudi magistrant

marisluhamets@gmail.com

1. Teie vanus: .....

2. Teie haridustase:

- a) põhiharidus
- b) kutseharidus
- c) keskharidus
- d) keskeriharidus
- e) kõrgharidus (bakalaureus, magister)
- g) muu .....

3. Teie töökogemuse pikkus lapsehoidjana lastehoius või lasteaias (arvesse ei lähe oma laste, tuttavate laste jne hoidmine vabal ajal):

- a) oman praktika kogemust lastehoius
- b) alla aasta
- c) 1-3 aastat
- d) 3-5 aastat
- e) 5-8 aastat
- f) rohkem kui 8 aastat
- g) muu .....

4. Kas Teil endal on lapsi? Kui jah, siis palun märkige sulgudesse mitu.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Selleks, et oleks võimalik Teie poolt käesolevale lapsele antud hinnanguid võrrelda tema vanema poolt antud hinnangutega, palun märkida ankeedi ülemises paremas servas asuvasse kastikesse ainulaadne kood, mis koosneb hinnatava lapse ees-ja perekonnanime initsiaalidest ning lapse sünnikuupäevast (päev, kuu ja aasta).

Näide: Marja-Liisa Kask sündinud 05.06.2013 – MLK050613

1. Hinnatav laps on:

- a) poiss
- b) tüdruk

2. Lugesdes igat allpool olevat kirjeldust hinnatava lapse käitumise kohta, märkige palun, kui tihti laps lastehoiuga kohanemise perioodi jooksul selliselt käitus, tõmmates ringi ümber kõige täpsemale vastusevariandile. Kohanemise perioodi all peetakse silmas ajavahemikku, mille jooksul laps harjub hoiu keskkonnaga ja seal toimiva päevakavaga. Kohanemise protsess varieerub lastel paarist nädalast kuni poole aastani ning on väga individuaalne.

Hinnatav laps ...	1-mitte kunagi	2-harva	3-mõnikord	4-sageli	5-alati
2.1 tuli lastehoidu rõõmuga	1	2	3	4	5
2.2 läks rühma saabudes hea meelelega mänguasjadega või teiste lastega mängima	1	2	3	4	5
2.3 nuttis rühma saabudes ja klammerdus vanema külge	1	2	3	4	5
2.4 nuttis, klammerdus ja protesteeris, kui vanem üritas rühmast lahkuda	1	2	3	4	5
2.5 vajas maha rahustamist pärast vanema lahkumist rühmast	1	2	3	4	5
2.6 hoidis pigem omaette ja polnud huvitatud mängust teiste lastega	1	2	3	4	5
2.7 oli entusiastlik, otsis kontakti kaaslaste ja hoidjatega	1	2	3	4	5
2.8 otsis hoidja pidevat tähelepanu ja lähedust	1	2	3	4	5
2.9 käitus kaaslaste suhtes verbaalselt ja füüsiliselt agressiivselt	1	2	3	4	5
2.10. keeldus ühistest tegevustest osa võtmast	1	2	3	4	5
2.11 kasutas mänguasju destruktiivsel moel (loopis, üritas neid katki teha jne)	1	2	3	4	5
2.12 ei talunud vähimatki frustratsiooni, reageerides nutu ja vihase olekuga	1	2	3	4	5
2.13 naeris meeldivates sotsiaalsetes situatsioonides koos hoidjate ja kaaslastega	1	2	3	4	5
2.14 otsis igalt ruumi sisenevalt täiskasvanult tähelepanu või füüsilist kontakti	1	2	3	4	5

	1-mitte kunagi	2-harva	3-mõnikord	4-sageli	5-alati
2.15 ilmutas söögi suhtes üles valivust ja sõi vähe	1	2	3	4	5
2.16 oli nõus edukalt potti kasutama	1	2	3	4	5
2.17 uinus nuttes	1	2	3	4	5
2.18 oli vanema naasmisel rühma heas tujus ning tervitas vanemat naeratusega ja üritas teda oma pooleli olevasse tegevusse kaasata	1	2	3	4	5
2.19 oli vanema naasmisel rühma negatiivselt meelestatud, nuttis ning protesteeris	1	2	3	4	5
2.20 oli vanema naasmisel rühma tema suhtes vältiv ja ignoreeriv	1	2	3	4	5
2.21 oli vanema naasmisel rühma positiivselt meelestatud ning nõus hea meelega koju minema	1	2	3	4	5
2.22 Muu	1	2	3	4	5

3. Milline oli hinnatava lapse kohanemine lastehoiuga Teie hinnangul?

- a) väga raske
- b) üsna raske
- c) pigem raske kui kerge
- d) pigem kerge kui raske
- e) kerge
- f) üsna kerge
- g) väga kerge
- h) ei oska öelda

4. Kui pikk oli hinnatava lapse kohanemisperiood lastehoiuga Teie hinnangul?

- a) alla nädala
- b) 1-2 nädalat
- c) 3-4 nädalat
- d) üle kuu aja
- e) rohkem kui 2 kuud
- f) pole tänaseni täielikult kohanenud
- g) muu .....

5. Mis aitas Teie hinnangul kaasa hinnatava lapse kohanemisele hoius?

.....

.....

.....

.....

6. Mis takistas Teie hinnangul hinnatava lapse kohanemist hoius?

.....

.....

.....

.....

7. Palun iseloomustage hinnatavat last mõne sõnaga.

.....

.....

.....

.....

8. Mõeldes hinnatava lapse vanemale, kellega Teil kokkupuude on olnud, lugege palun alljärgnevad väited läbi ning tõmmake ring ümber Teie arvates sobivaimale vastusevariandi tähistavale numbrile.

Ma olen veendunud, et lapsevanem(ad)/hooldaja...	1 pole üldse nõus	2 pole nõus	3 ei oska öelda	4 nõus	5 täiesti nõus
8.1 teevad head tööd, õpetades oma lapsele teadmisi ja oskusi	1	2	3	4	5
8.2 teevad head tööd, õpetades oma last järgima reegleid ja juhiseid	1	2	3	4	5
8.3 teevad head tööd, aidates oma last konfliktide lahendamisel kaaslastega	1	2	3	4	5
8.4 teevad head tööd, distsiplineerides oma last	1	2	3	4	5
8.5 on kergesti kättesaadavad, kui mul on probleem või küsimus	1	2	3	4	5
8.6 edastavad mulle kogu informatsiooni, mida ma vajan seoses lapsega	1	2	3	4	5
8.7 teevad head tööd, toetades oma lapse eneseusaldust	1	2	3	4	5
8.8 on sõbralikud ja avatud	1	2	3	4	5
8.9 on vastuvõtlikud minu panusele ja ettepanekutele	1	2	3	4	5

Kui soovite täpsustada või lisada midagi, mis on Teie arvates hinnatava lapse kohanemise puhul olulist rolli mänginud ning ei ole leidnud kajastust antud küsimustikus, siis saate teha seda vabas vormis selle lehekülje pöördel.

Tänan!

Lisa 2. Lapsevanema ankeet

HEA LAPSEVANEM!

Palun Teie kaasabi magistritöö „*Sõimelaste kohanemine ning lapsevanema ja hoidja vaheline usaldus lapsevanemate ja lapsehoidjate hinnanguil Tartu munitsipaallastehoidude näitel*“ läbiviimiseks. Minu uurimistöö peamiseks eesmärgiks on kaardistada peamisi tegureid, mis mõjutavad sõimealiste laste kohanemist munitsipaallastehoidudes nii lapsevanemate kui ka lapsehoidjate hinnangute alusel. Teiseks töö eesmärgiks on uurida kas ja mil määral mõjutab lapsevanema ja lapsehoidja vaheline tajutud usaldus laste kohanemist lastehoiuga.

Käesolev ankeet koosneb 30 küsimusest või väitest. Juhendid ankeedi täitmiseks on ära toodud küsimuste ja väidete juures. Palun olge oma vastustes aus, neid kasutatakse üldistatult vaid teadustöö tegemisel ning need on konfidentsiaalsed. Antud uurimuses osalemine on vabatahtlik ning Teil on õigus uuringus osalemine igal ajal lõpetada, kui seda soovite.

Kui olete huvitatud käesoleva uuringu tulemustest, siis märkige ankeedi lõpus vastavasse kastikesse linnuke ning lisage tulemuste saamiseks oma e-maili aadress.

Lugupidamisega

Maris Luhamets

TÜ Haridusteaduste instituudi magistrant

marisluhamets@gmail.com

Selleks, et oleks võimalik Teie poolt oma lapsele antud hinnanguid võrrelda tema lapsehoidja poolt antud hinnangutega, palun märkida ankeedi ülemises paremas servas asuvasse kastikesse ainulaadne kood, mis koosneb Teie lapse ees-ja perekonnanime initsiaalidest ning lapse sünnikuupäevast (päev, kuu ja aasta).

Näide: Marja-Liisa Kask sündinud 05.06.2013 – MLK050613

Palun vastake alljärgnevatele küsimustele tõmmates ring ümber vastusevariandile või vastusevariantidele, mis Teie lapse kohta kõige paremini käivad. Küsimustele, millele valikvastuseid antud pole, andke vastused kirjutades need punktiirjoonele. Kui Teie vastust pole kirjas, siis kasutage vastusevarianti „muu“ ning täpsustage oma vastust vabas vormis.

1. Teie lapse vanus lastehoidu minnes oli: ..... aastat ..... kuud

2. Kas Teie lapse jaoks oli see esimene pikem lastehoius käimise kogemus?

a) jah

b) ei

3. Miks otsustasite oma lapse lastehoidu panna? Valida võite mitu varianti.

- a) pidin pärast vanemahüvitise lõppemist majanduslikel kaalutlustel tagasi tööle minema
- b) soovisin ise tööle naasta, majanduslik olukord seda ei tinginud
- c) leidsin, et lapsel on hoius huvitavam kui kodus
- d) soovisin endale rohkem vaba aega enne tööle naasmist
- e) muu .....

4. Miks otsustasite just selle lastehoiu kasuks? Valida võite mitu varianti.

- a) elukoha ligidal
- b) töökoha ligidal
- c) hubane keskkond
- d) toredad hoidjad
- e) korralikud ruumid ja head tingimused
- f) võtsin pakutava koha vastu kuna muud võimalust polnud
- g) muu .....

5. Kuidas valmistasite last lastehoidu minemiseks ette? Valida võite mitu vastusevarianti.

- a) rääkisime talle lasteaiast/hoiust (uutest mängukaaslastest, toredatest tegevustest ja mängudest)
- b) jalutasime lasteaia/hoiu läheduses ja jälgisime lapsi mängimas
- c) külastasime tutvumise eesmärgil eelnevalt lastehoidu
- d) tutvusime eelnevalt lastehoius töötavate lapsehoidjatega
- e) harjutasime last aegsasti uue režiimiga (kindlad söögi, mängu ja uneajad)
- f) võimaldasime lapsel palju suhelda ja mängida eakaaslastega
- g) õpetasime last iseseisvalt sööma
- h) õpetasime last potil käima
- i) muu .....

6. Kui tihti oli Teie lapsel enne lastehoidu minekut kokkupuuteid eakaaslastega? Palun valige üks vastusevariant.

- a) üldse mitte
- b) mõned üksikud korrad
- c) keskmiselt 1-2 korda kuus
- d) keskmiselt 3-4 korda kuus
- e) kord nädalas

f) pidevalt puutus kokku

g) ei oska öelda

7. Lugesdes igat allpool olevat kirjeldust oma lapse käitumise kohta, märkige palun, kui tihti laps lastehoiuga kohanemise perioodi jooksul selliselt käitus, tõmmates ringi ümber kõige täpsemale vastusevariandile. Kohanemise perioodi all peetakse silmas ajavahemikku, mille jooksul laps harjub hoiu keskkonnaga ja seal toimiva päevakava ja tegevustega. Kohanemise protsess varieerub erinevatel lastel paarist nädalast kuni poole aastani ning on väga individuaalne.

Minu laps ...	1-mitte kunagi	2-harva	3-mõnikord	4-sageli	5-alati
7.1 oli nõus lastehoidu minema ja tegi seda rõõmuga	1	2	3	4	5
7.2 läks rühma saabudes hea meelega mänguasjadega või teiste lastega mängima	1	2	3	4	5
7.3 nuttis rühma saabudes ja klammerdus minu külge	1	2	3	4	5
7.4 nuttis, klammerdus ja protesteeris, kui üritasin rühmast lahkuda	1	2	3	4	5
7.5 vajas maha rahustamist pärast minu lahkumist rühmast	1	2	3	4	5
7.6 oli minu naasmisel rühma heas tujus ning tervitas mind naerusega ja üritas mind kaasata oma pooleli olevasse tegevusse	1	2	3	4	5
7.7 oli minu naasmisel rühma negatiivselt meelestatud, nuttis ning protesteeris	1	2	3	4	5
7.8 oli minu naasmisel rühma minu suhtes vältiv ja ignoreeriv	1	2	3	4	5
7.9 oli minu naasmisel rühma positiivselt meelestatud ning nõus hea meelega koju minema	1	2	3	4	5
7.10 käitus kodus rahulikult ja mängis omaette	1	2	3	4	5
7.11 käitus kodus tujukalt ja jonnis	1	2	3	4	5
7.12 vajas kodus rohkem tähelepanu kui varem ning oli väga klammerdus	1	2	3	4	5
7.13 käitus kodus agressiivselt ning oli kergesti ärrituv	1	2	3	4	5
7.14 keeldus kodus sõna kuulamast ja rääkis vastu	1	2	3	4	5
7.15 ilmutas söögi suhtes üles suuremat valivust	1	2	3	4	5

7.16 näitas üles tagasiminekut potitreeningus juba tehtud edusammude osas	1	2	3	4	5
7.17 uinus varasemast kehvemini, uni oli katkendlikum ja rahutum	1	2	3	4	5
7.18 näitas öösiti üles suuremat soovi minu läheduse järgi (nt keeldus oma voodis uinumast, keeldus oma voodis magamast, ronis oma voodist välja ja seejärel vanemate voodisse jne)	1	2	3	4	5
7.19 haigestus tihedamini võrreldes kohanemisperioodile eelneva ajaga	1	2	3	4	5
7.20 Muu	1	2	3	4	5

Palun vastake alljärgnevatele küsimustele tõmmates ringi ümber vastusevariandile või vastusevariantidele, mis Teie lapse kohta kõige paremini käivad. Küsimustele, millele valikvastuseid antud pole, andke vastused kirjutades need punktiirjoonele. Kui Teie vastust pole kirjas, siis kasutage vastusevarianti „muu“ ning täpsustage oma vastust vabas vormis.

8. Kui pikk oli Teie lapse kohanemisperiood lastehoius Teie hinnangul?

- a) alla nädala
- b) 1-2 nädalat
- c) 3-4 nädalat
- d) üle kuu aja
- e) rohkem kui 2 kuud
- f) pole tänaseni täielikult kohanenud
- g) muu .....

9. Kas ja mitu päeva olite lapse kohanemisperioodil temaga rühmas kaasas? Palun valige vastusevariantide seast valikut tehes ka ajaline määratlus (päeval või nädalal), tõmmates ring ümber sobivaimale variandile. Kui vastasite „ei olnud kaasas, kuna laps ei vajanud minu kohalolekut“, siis pöörduge järgmisena küsimuse nr 11 juurde.

- a) jah, olin kaasas lapse soovil ..... päeval/nädalal
- b) jah, olin kaasas enda soovil ..... päeval/nädalal
- c) jah, olin kaasas nii lapse kui enda soovil ..... päeval/nädalal
- d) ei olnud kaasas (enda valikul)
- e) ei olnud kaasas, kuna laps ei vajanud minu kohalolekut

f) ei olnud võimalik kaasas olla ..... põhjusel

10. Kui pika aja olite tavaliselt lapsega tema kohanemisperioodil rühmas kaasas ühe päeva jooksul?

a) kuni 10-15 minutit

b) 15-30 minutit

c) 30-60 minutit

d) rohkem kui tund aega

e) muu .....

11. Mitmendal päeval jäi Teie laps kohanemisperioodil lastehoidu lõunaund magama?

.....

12. Mitmendal päeval kohanemisperioodil veetis Teie laps terve päeva lastehoius?

.....

13. Milline oli Teie hinnangul Teie lapse kohanemine lastehoiuga?

a) väga raske

b) üsna raske

c) pigem raske kui kerge

d) pigem kerge kui raske

e) kerge

f) üsna kerge

g) väga kerge

h) ei oska öelda

14. Kui palju aega veetis Teie laps kohanemisperioodil nädalas lastehoius?

a) vähem kui 20 tundi nädalas

b) 20-30 tundi nädalas

c) 30-40 tundi nädalas

d) rohkem kui 40 tundi nädalas

e) muu .....

15. Kui palju käis Teie laps käesolevas hoius esimese kahe kuu jooksul reaalselt kohal (haigusperioodid ja muud puudumise põhjused välja arvatud)?

..... päeva

..... nädalat

..... kuud

16. Mis aitas Teie hinnangul kaasa Teie lapse kohanemisele hoius?

.....

.....

.....

.....

17. Mis takistas Teie hinnangul Teie lapse kohanemist hoius?

.....

.....

.....

.....

18. Palun iseloomustage oma last mõne sõnaga.

.....

.....

.....

.....

19. Kas Teie perekonnas leidis lapse kohanemisele eelneval või kohanemise ajal aset suuri muutusi või üleelamisi (nt kolimine, õe-venna sünn, vanemate lahutus, lähedase haigestumine või surm)?

a) jah

b) ei

20. Palun lugege alljärgnevad väited läbi ning tõmmake ring ümber Teie arvates sobivaimale vastusevariandi tähistavale numbrile.

Ma olen veendunud, et lapsehoidjad...	1	2	3	4	5
	pole üldse nõus	pole nõus	ei oska öelda	nõus	täiesti nõus
21.1 teevad head tööd, õpetades mu lapsele teadmisi ja oskusi	1	2	3	4	5
21.2 teevad head tööd, õpetades mu last järgima reegleid ja juhiseid	1	2	3	4	5
21.3 teevad head tööd, aidates mu last konfliktide lahendamisel kaaslastega	1	2	3	4	5

21.4 teevad head tööd, hoides mind kursis mu lapse edusammudega	1	2	3	4	5
21.5 teevad head tööd, distsiplineerides mu last	1	2	3	4	5
21.6 on kergesti kättesaadavad, kui mul on probleem või küsimus	1	2	3	4	5
21.7 edastavad mulle kogu informatsiooni, mida ma vajan seoses hoiuga	1	2	3	4	5
21.8 teevad head tööd, toetades mu lapse eneseusaldust	1	2	3	4	5
21.9 on sõbralikud ja avatud	1	2	3	4	5
21.10 on vastuvõtlikud minu panusele ja ettepanekutele	1	2	3	4	5

21. Teie laps on:

- a) tüdruk
- b) poiss

22. Kas Teie lapsel on õdesid-vendi ja kui vanad nad on? Sulgudesse palun märkida laste vanused.

- a) õde (.....)
- b) vend(a) (.....)
- c) poolõde (.....)
- d) poolvend(a) (.....)
- e) ei ole

23. Lapse jaoks olete Te tema:

- a) ema
- b) isa
- c) muu .....

24. Teie vanus: .....

25. Teie rahvus:

- a) eestlane
- b) venelane
- c) muu .....

26. Teie haridustase:

- a) põhiharidus
- b) kutseharidus
- c) keskharidus
- d) keskeriharidus
- e) kõrgharidus (bakalaureus)
- f) kõrgharidus (magister)
- g) muu .....

27. Last kasvatate koos:

- a) lapse isaga
- b) lapse emaga
- c) lapse vanavanema(te)ga
- d) elukaaslasega (ei ole lapse isa/ema)
- e) üksi
- f) muu .....

28. Teie leibkonna keskmine netosissetulek kuus on:

- a) vähem kui 355 eurot
- b) 355-500 eurot
- c) 501-650 eurot
- d) 651-800 eurot
- e) 801-1000 eurot
- f) 1001-1300 eurot
- g) 1301-1600 eurot
- h) suurem kui 1600 eurot
- i) ei soovi avaldada

29. Käesoleval hetkel olete:

- a) palgatööline
- b) iseenda tööandja
- c) lapsehoolduspuhkusel
- d) mittetöötav üliõpilane

e) töötav üliõpilane

f) töötu

g) kodune (ei otsi tööd)

h) muu .....

Kui soovite täpsustada või lisada midagi, mis on Teie lapse kohanemise puhul olulist rolli mänginud ning ei ole leidnud kajastust antud küsimustikus, siis saate teha seda alljärgnevalt:

.....

.....

.....

.....

.....

☐ soovin saada käesoleva uurimuse kokkuvõtlikke tulemusi oma e-maili aadressile:

.....

Täidetud ankeet palun tagastada kinnises ümbrikus oma lapse rühma hoidjale!

Tänan!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maris Luhamets (sünnikuupäev 27.03.1981)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose:

SÕIMELASTE KOHANEMIST MÕJUTAVAD TEGURID NING LAPSEVANEMA JA
LAPSEHOIDJA VAHELINE USALDUS LAPSEVANEMATE JA LAPSEHOIDJATE
HINNANGUIL TARTU MUNITSIPAALLASTEHOIDUDE NÄITEL,

mille juhendajateks on Airi Niilo ja Kristiina Treial

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 25.05.2016